

Cuinst

THEMA: STERVEN

digitaal tijdschrift

K V F - Kunstenaars Vereniging Flevoland

Kunstenaars voor Flevoland

04 / 2016

Redactioneel

Het thema van deze maand is *Sterven*. Het brengt opvallend genoeg een CUNST vol energie voort. Kunstenaars laten zich door van alles inspireren en de dood hoort daar doodgewoon bij. De een ontwerpt grafmonumenten, de ander maakt grafkisten, de ander gebruikt vilt om cocons te maken, workshops, herinneringsbeelden, noem maar op. De link naar afval en hergebruik van spullen vond ik legitiem. Ook een soort sterven en opstanding.

Ik kan me vergissen, maar ik geloof dat dit jaar de Mattheüs Passie van Bach op televisie uitzonderlijk veel aandacht heeft gekregen. Misschien een manier om de dood te bezweren? Misschien zijn we er wel banger voor dan vroeger. En een week geleden stierf Johan Cruijff. De wereld wist dat hij ziek was, maar toch was het een onverwacht bericht. En vervolgens wordt hij nagenoeg heilig verklaard.

De grootste Nederlander aller tijden, zou je denken als je de reacties leest. We zijn bang voor de dood, bang om los te laten. We lijken in paniek. Natuurlijk niet zo gek als je de wereld bekijkt, met aanslagen, oorlogen, financiële chaos en immense verschillen tussen rijk en arm en veel van ons realiseren zich stilzwijgend dat we naar een afgrond bewegen.

Kunstenaars blijken nuchtere mensen. Die maken van de dood een levend ding, die kijken hem aan en laten zich erdoor inspireren. Lijkt me een goed voorbeeld. En in deze CUNST ook poëzie. Van Maria van Daalen als ervaren schrijfser en van Victoria Landman die kijkt vanuit haar jeugdige ogen. Ze vertelde me dat ze wel eens gedichten schreef. Ik daagde haar uit om vanuit haar perspectief over de dood te dichten. Dat deed ze. Dit is haar debuut. Tot de volgende maand!

Hein Walter

Inhoud

pag 2	Christian Wisse
pag 4	Gonny Geurts
pag 6	Johanna Braeunlich
pag 9	Siemen Bolhuis
pag 12	Rob van den Broek
pag 16	Monica Maat
pag 24	Michel Bongertman
pag 26	Mary Fontaine
pag 28	Victoria Landman
pag 29	Mary Fontaine
pag 31	Alice Bunt
pag 33	Marijke Bolt
pag 36	Mariël Bisschops/Ninette Koning
pag 38	Maria van Daalen
pag 39	Sacha Janzee
pag 41	Hein Walter
pag 47	Kees de Kloet
pag 52	Bertina Slettenhaar
Pag 56	Maria van Daalen
pag 58	Kleine Kunsthandel
pag 60	CUNST terug- en vooruitblik
pag 61	Tips
pag 62	Adressen

Een monument van troost / zo kan het zijn

Door Christian Wisse

Een jaar of 15 geleden was ik lid van *Stichting Memento Gedenkbeelden*. Wij vonden het mooi en goed dat er ook persoonlijker beelden gemaakt en geplaatst konden worden ter herinnering aan iemand die overleden is. Kunstenaars kunnen het leven en de aard van de overledene in nauw overleg met de nabestaanden verbeelden.

Om deze gedachte en deze mogelijkheid uit te dragen, organiseerden we lezingen en tentoonstellingen. Zo kwam het dat we in Delft op een nieuw deel van de begraafplaats een aantal beelden tentoonstelden waarbij je je kon voorstellen dat ze voor iemand speciaal gemaakt waren. En hoewel mijn bijdrage, een waakhond, niet per se bedoeld was voor één persoon, zou het op die plek, een kinderveldje, in het algemeen troostrijk kunnen zijn. Het idee dat, als je kindje daar ligt en je dan van de begraafplaats weg moet lopen en je kind daar achter moet laten, helemaal alleen. Dat moet afschuwelijk zijn. Misschien zou het een beetje helpen als er een sterke waakzame hond bij je kindje blijft.

De tentoonstelling was afgelopen, maar de hond mocht blijven, inderdaad als waakhond op het kinderveldje. Inmiddels liggen er helaas al vijftig kinderen begraven.

Nadat het beeld was geplaatst, was het voor mij afgerond. Ik kwam er niet meer. Niet dat ik er mijn best voor deed om er achter te komen, maar zo ontdek je natuurlijk niet hoe je beeld 'functioneert'.

Tot ik vorig jaar bericht kreeg dat het beeld beschadigd was en ik voorstelde het op te ruimen. Toen pas werd mij duidelijk dat het beeld de functie had die ik in het begin hoopte dat het zou hebben. Want een van de ouders heeft met zo veel drive en energie gepraat, geschreven, gebeld, dat het beeld nu opnieuw gemaakt kan worden. Ik ben er mee bezig. Er komt zelfs een tweede hond bij een nieuw kinderveld.

Het beeld geeft troost. En daar ben ik heel blij om.

<https://www.voordekunst.nl/projecten/3814-een-hond-voor-jou>

www.delft.nl/Inwoners/Nieuws_2015/Twee_honden_op_lepenhof

Namen schrijven namen blijven

Door Gonny Geurts

Namen schrijven tijdens de rituele herdenkingswandeling rond Allerzielen in het Vroege Vogelbos Almere. Voor mensen die hun geliefde overledenen willen gedenken is deze sfeervolle wandeling, waarop aan hun herinnering telkens weer op een andere manier geappelleerd wordt, een heilzame weg vol troost en warmte.

In Almere heb ik dit drie keer met volwassenen – en kinderen- uitgevoerd, en ik stond dan aan het begin van de route. Het is een activiteit die niet veel tijd vraagt en op een speelse wijze de overledene *in het licht* zet. Doordat mensen de naam van hun geliefde schreven, zagen oplichten en fotografeerden, waren ze meteen gefocust op het doel van hun komst zonder dat het zwaar of heftig was. In de loop van de tijd leerde ik ook hoe het gesprek met ze te beginnen en vorm te geven. Aan het eind vroeg ik of ze de naam zelf weg wilden vegen, of het aan mij over wilden laten. Heel vaak bleek het zelf wegvegen een belangrijke rituele waarde voor ze te hebben. Soms is het een stil delen van enkel een naam. Soms komen er hele verhalen te voorschijn (als daar tijd en ruimte voor is, maar dat regelde zichzelf).

In Lochem werd de wandeling niet in het bos, maar op de begraafplaats gehouden. Mijn activiteit werd bij de kindergraven geplaatst.

Namen blijven- kinderen tekenen en schrijven met licht in het zand.

Ik vind het fijn om te doen, en doe mijn best de mensen een spreekwoordelijk schouderklopje mee te geven, of een troostend woord.

Of gewoon een fijne wandeling te wensen.

Dat lukt niet altijd.

In Lochem op de kinderbegraafplaats waren veel mensen. Gezinnen, opa's en oma's, iedereen deed mee. Bij mijn tafel stond een echtpaar een hele poos toe te kijken.

Toen het rustig werd kwamen ze dichterbij.

“Hier kunt u de naam van uw dierbare in het zand schrijven...begon ik, maar het bleef stil. “Ik heb geen naam”, begon zij.

“Er waren er meer”, vertelde hij. Meer kinderen, zonder naam. Allemaal doodgeboren. Drie kinderen waren er geweest. Zonder naam, zonder mooie begrafenis, gewoon mislukte zwangerschappen. Zo ging dat in hun tijd. Een echtpaar van middelbare leeftijd, dat op zo'n avond komt en deelneemt aan de wandeling. Bij de kindergraven.

“Misschien kunt u 3 engeltjes tekenen, of 3 kleine sterretjes?” stelde ik voor.

“Ja, doe maar” zei de man.

Ze stapte naar voren en schreef in het zand : “Drie kleine sterretjes”.

Ik wilde nog iets troostends zeggen, of een fijne wandeling wensen, maar er kwam niet meer dan een piepje uit mijn keel.

Ik wilde nog iets troostends zeggen, of een fijne wandeling wensen, maar er kwam niet meer dan een piepje uit mijn keel.

Urnen

Door Johanna Braeunlich

Voordat mijn moeder in 2002 is overleden vroeg ze mij een urn voor haar begrafenis te maken.

Helaas kon dat toen in Duitsland niet.

Er waren hele strikte regels en daardoor waren wij genoodzaakt een standaard urn te kiezen vanuit het aanbod dat destijds in Duitsland op de markt was.

Ook tegenwoordig zijn er nog verschillende regels in de verschillende Duitse bondslanden over aan welke voorwaarden een urn moet voldoen.

In Nederland zijn ze gelukkig niet zo streng.

Als iemand is overleden is het zwaar voor diegenen die achter blijven en die van deze persoon hebben gehouden. Het is moeilijk en kost heel veel kracht om daarna alles te regelen. Wordt er voor de aanschaffing van een urn gekozen, wil ik de mensen iets moois en bijzonders in de handen geven om een blijvende herinnering te koesteren.

Mijn collectie aan urnen laat verschillende mogelijkheden zien van handgedraaide urnen tot unieke urn-objecten voor binnen of buiten in diverse vormen, kleuren en maten. Op basis van deze voorbeelden kunnen mensen dan meedenken en ontwerpen aan een uniek een persoonlijk object voor herdenking.

Op die manier heb ik nu toch nog een hele rij urnen in aandenken van mijn moeder kunnen maken, als voorbeeld voor wat er allemaal mogelijk is.

Grafmonumenten

Door Siemen Bolhuis

Is een grafmonument maken voor jou emotioneel hetzelfde als een andere opdracht uitvoeren?

Net als bij andere opdrachten heb ik informatie nodig om een ontwerp te kunnen maken. Die komt van de opdrachtgever en die is in dit geval anders. Door het zo dichtbij van het recente sterven is de opdrachtgever 'sterk geladen' met emoties. De vraag aan mij is om die emotionele informatie-regen om te zetten in een vorm die recht doet aan het leven van de overledene maar die ook na de rouwperiode een goede gedenkplek zal blijken te zijn.

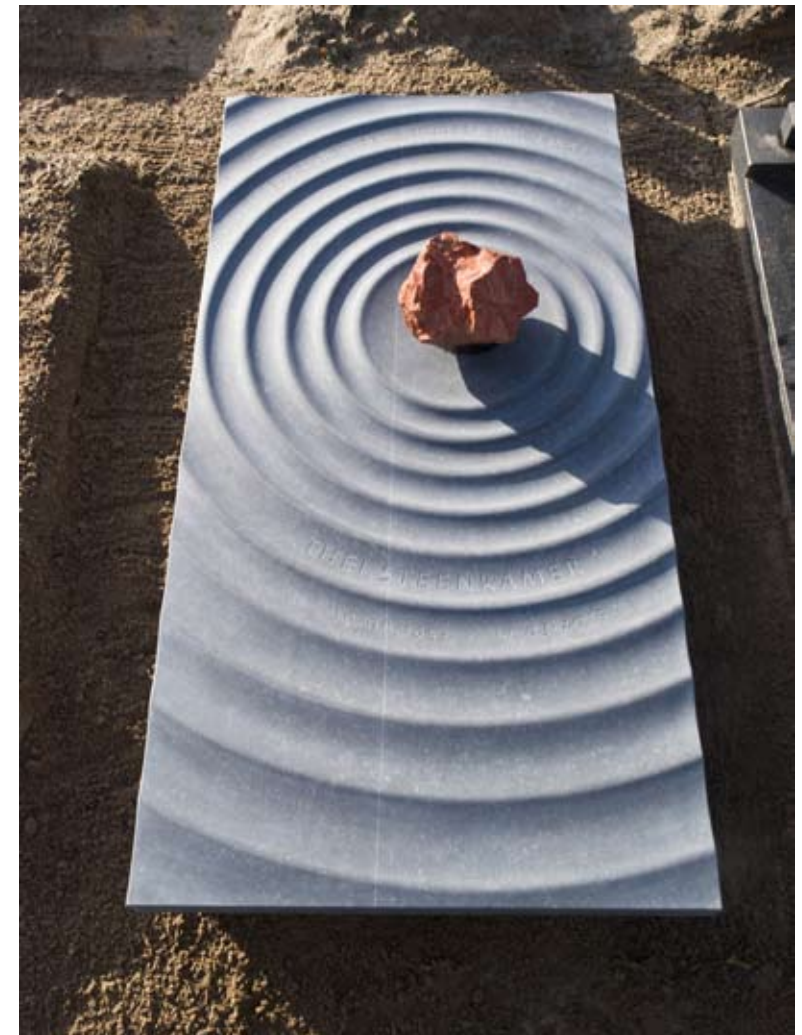
Dus je hebt dat contact met de nabestaande erg nodig?

Ja, ja, samen veel kopjes thee drinken. Verhalen horen. Al pratend ontstaat er zo in mij een beeld van de persoon die is overleden.

Samen met alle niet uitgesproken woorden zijn dat de ingrediënten waaruit het grafmonument moet gaan groeien.

Weet je dan direct hoe het er uit moet gaan zien?

Nee dan heb ik nog geen idee. Alles wat ik heb gehoord moet bezinken. Je moet je voorstellen dat ik die informatie in mijzelf op een opvallend plekje heb neergelegd

zodat ik er vaak naar kijk maar er niets mee doe. Dan ontstaat er na verloop van tijd, altijd op een onverwacht moment en schijnbaar uit het niets een idee.

Komt dan al het volgende moment om de opdrachtgever weer naar jouw atelier te laten komen?

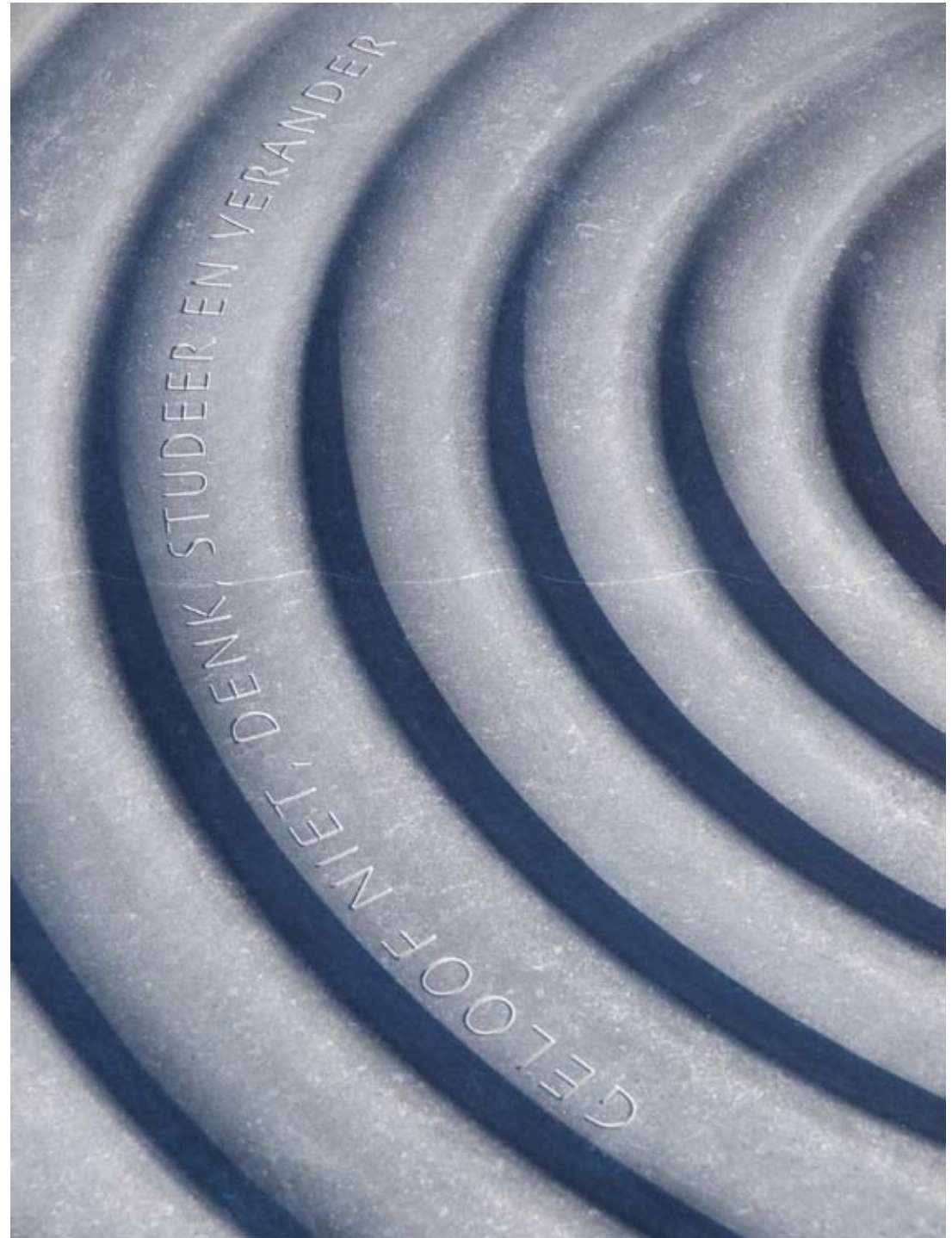
Eerst ga ik tekenen en al tekenend rijpt het idee. Wanneer voor mij op papier een duidelijk beeld is ontstaan hoe het moet worden ga ik een maquette maken. Het grafmonument in het klein. Meestal 1:10. Dat is het ontwerp dat ik laat zien. Soms zijn het twee ontwerpen.

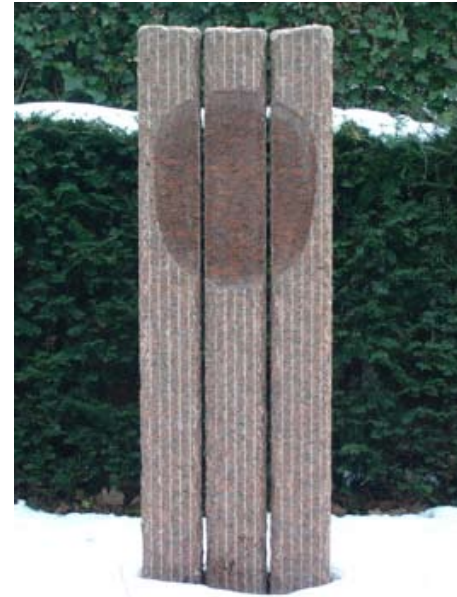
Daarna kun je gaan uitvoeren?

Dat hangt er helemaal van af. Als het ontwerp niet goed genoeg aansluit bij het gevoel van de opdrachtgever dan begin ik opnieuw. Is het goed ontvangen dan maak ik een begroting van de kosten. Wanneer dat ook in overeenstemming is kan het uitvoeren beginnen.

Betrek je de opdrachtgever ook bij het uitvoeren?

Ja, juist. Op een opbouwende manier is dit hele proces van praten, ontwerp en uitvoering voor de nabestaanden deel van hun rouwproces. Dus steeds als er weer iets te zien is betrek ik ze daarbij. We doen het samen tot en met het plaatsen van het grafmonument.

Afscheidsgeschenk voor Ab van Luin / IM voor een dochter

Door Rob van den Broek

Het maken van een kist of grafmonument, uitiem afscheid nemen en loslaten, je verbinden met het onvermijdelijke, het mogelijke doen in een onmogelijke tijd. Vorm geven aan verdriet, een opening bieden voor verwerking, bespreekbaar maken van het onvermijdelijke. Al deze woorden en zinnen passen min of meer bij het hele proces dat ik sinds een jaar of vijftien ervaar bij het maken van kisten en grafmonumenten. Inmiddels heb ik voor vrienden en familieleden ongeveer vijf kisten en vijf grafmonumenten gemaakt. Ik ben heel dankbaar dat ik dit werk kan en mag doen. Het heeft me veel dichterbij de ander en ook bij mezelf gebracht. De dood is daardoor een bespreekbaar en ik denk ook hanteerbaar onderwerp geworden in mijn leven.

Het afscheidsgeschenk voor Ab van Luin

Tijdens de afscheidsdienst heb ik de volgende woorden gesproken over de kist:

“In de loop van de jaren zijn wij vrienden van elkaar geworden, intenser gedurende zijn slopende ziekteperiode. Uitmondend in de vraag

ruim een half jaar geleden: Ab, wat kan ik nog voor je betekenen? Het resultaat staat hier voor u. Een kist die ik heb mogen maken voor deze bijzondere man. Het ontwerp heb ik niet bedacht, het komt voort uit onze gesprekken en vriendschap.

- een open, luchtige constructie: zo communiceert Ab
- een ronde vorm, opgebouwd uit ronde stokken:
 - niet hoekig, maar mild
- een los sluitsysteem: niets is ooit dichtgetimmerd bij Ab
- een tijdcapsule: de eeuwige reis gaat beginnen
- typisch Ab, hij heeft de kist geprobeerd,
 - zelfs met dichte deksel”

Want zo is het gegaan, je staat op een gegeven moment met lege handen. Als je dan vervolgens aan de slag kunt, eerst een model maakt en dat met elkaar bespreekt, je dan materiaal kiest en bestelt, aan de slag gaat, dan vorm je dat heel zware, negatieve, verdrietige om tot een tastbaar, mooi en dierbaar product. Tot een kloppend geheel. Die waardering van velen is onbetaalbaar, dat overstijgt iets van jezelf.

Het *In Memoriam* voor een dochter

Ergens in 2015 werd ik door een vriendin gebeld of ik mee zou willen denken in het ontwerp van een grafmonument voor de dochter van vrienden van haar. Onbeschrijfelijk leed, een paar avonden met de ouders en broer en zus van de overleden dochter aan tafel gezeten, alles over haar gevraagd, alles over haar gehoord. Het was voor mij meteen duidelijk dat het monument uit twee delen zou moeten bestaan, één deel thuis in de tuin, het complement op de begraafplaats. Een snelle schets gemaakt, een klein model gemaakt, het ontwerp voorgelegd en dan voelen en horen dat het klopt. Twee halve bollen van 60 cm. , met allebei een holte van een halve bol van 15 cm. In de ene holte goud, als reflectie van het licht, de afdruk van de dochter. In de andere holte een bol versteend hout van 120 miljoen jaar oud, vol kleuren van aards, warme tinten.

Het maakproces hebben we deels zelf uitgevoerd, deels laten uitvoeren door een steenhouwer. Met de vader heb ik van twee hardstenen blokken van 60 x 60 x 30 cm. twee halve bollen gehakt. In het stof bijtend hebben we een geweldig proces samen doorgemaakt. De steenhouwer heeft een gedicht van de dochter en ver alle andere tekst uitgebeiteld. Twee mannen, allebei vader met eenzelfde vreselijke ervaring, begonnen als onbekenden, nu bevriend voor altijd.

De vervuiling de baas? Of laat arrogantie de aarde en daarmee de mensheid sterven? KUP 11 aan de slag met "Zwerfvuil Vastgelegd" in theater Posa

Door Monica Maat

Foto Rien Nijboer ©

Zwerfvuil, duurzaamheid, milieu, klimaat, en sterven. Wat heeft het met elkaar te maken? Is er een verband te leggen? Onlangs was in de Volkskrant te lezen dat microscopisch kleine plastic deeltjes een nadelige invloed hebben op de voortplanting van de Japanse oester. Het aantal larven is verminderd met 40%. Elk jaar komen er miljoenen tonnen plastic in zeeën en oceanen terecht. Het probleem van vervuiling en zwerfvuil wordt steeds groter. De mens denkt de vervuiling en de natuur te kunnen bedwingen. Zo weet Nederland haar

land machtig mooi te beschermen tegen water. Daar kun je spreken van de natuur de baas. Maar gaat de natuur niet een keer gigantisch protesteren tegen de arrogantie van onverschillig vervuilen? Worden we de vervuiling wel de baas? Is de aarde, en daarmee de mens langzaam stervende? Doemdenken wordt dat genoemd. Hebben de boeken: Dode Lente en Sinds Dode Lente ons op tijd wakker geschud begin jaren '70, of zitten we nu met de gebakken peren? Gaan we aan "sterfvuil" ten onder of keert alles ten goede? Heeft het Rapport van de club van Rome ons een te zwart scenario voorgespiegeld en heeft het protest uit de jaren '80 tegen kernenergie zin gehad? Wat te denken van de kernramp, nog niet zo heel lang geleden in Japan in 2011? Wat kost de verwijdering van zwerfvuil ons en wat kunnen we wat doen aan gedragsverandering? Allemaal vragen die direct of indirect te maken hebben met de leefbaarheid van onze aarde en die mede deel uitmaken van de vergankelijkheid van mens en dier.

Duurzaamheid en klimaat

Niet voor niets hadden we afgelopen november in Parijs de klimaatconferentie. Ondanks alle hectiek van het wereldnieuws, zal het menigeen niet ontgaan zijn. Op 12 december stemden de bijna 200 deelnemers in met een nieuw bindend klimaatakkoord. Daarmee moet de uitstoot van broeikasgasen worden teruggedrongen en de opwarming van de aarde worden beperkt. Dat is één kant van de zaak. Maar ook wordt de aarde bedreigd door enorme hoeveelheden zwerfvuil.

Dat hield Willy Fokke van KUP 11 al lange tijd bezig. Zij kwam op het idee om daarmee aan de slag te gaan n.a.v. de expositie, die KUP 11 vorig jaar bij Omroep Flevoland heeft gehouden. Zij had daarvoor een drieluik gemaakt met de titel 'Plastic Soup' en is zich gaan verdiepen in de Plastic Soup Foundation. Want plastic soep is linke soep! In onze oceanen en zeeën drijft steeds meer plastic afval. Door verwering en zonlicht valt dit plastic uit elkaar in kleine deeltjes en verandert ons zeewater tot een wereldwijde soep.

Deze plastic soep, ook wel de kunststofarchipel genoemd, is een drijvend eiland dat waarschijnlijk 34 x Nederland omvat en geeft ernstige verontreiniging. Als je bedenkt dat de oceanen 72% van ons aardoppervlak beslaan en onze voornaamste zuurstofleveranciers zijn dan moeten we daar wat aan doen. Bovendien is voor meer dan de helft van de wereldbevolking de oceaan de voornaamste voedselbron.

Verschillende kunstenaars over het thema

Verschillende kunstenaars van het Kunstenaarscollectief KUP 11, dat dit jaar overigens 5 jaar bestaat, hebben zo hun eigen verhaal bij het werk dat gemaakt is n.a.v. het thema 'Zwerfvuil Vastgelegd.' Ze vertellen over inspiratiebronnen, hoeveelheden zwerfvuil, evolutie en de kernramp in Fukushima in Japan in 2011 en de gevolgen daarvan.

Oud onverteerbaar werk

25 jaar geleden had Willy Fokke, geïnspireerd op de kunstenaar Rober Rausenberg, al werken gemaakt op het thema zwerfvuil. Één zo'n werk is haar liggende installatie met de titel: "Plastic flessen op de zeebodem". "De werken met plastic zien er nog als nieuw uit, het zou zomaar vandaag gemaakt kunnen zijn, dat is toch frappant en het toont aan hoe onverteerbaar het is", merkt Willy op. Toch is zij positief gestemd want momenteel kan er steeds meer gerecycled worden en de wetenschap is hard op weg om oplossingen te vinden. Ook zijn er steeds meer freeganisten, mensen die zich tegen de verspilling van de consumptiemaatschappij keren en als protest leven van alles dat over is.

Willy Fokke © Morgenster/ freeganist

Foto Rien Nijboer ©

Hoeveelheden zwerfafval

Rien Nijboer, medeorganisator van deze expositie, verbaast zich steeds meer over de grote hoeveelheden afval die hij overal ziet. Sinds hij met dit thema bezig is, is hij er meer en meer op gaan letten. Alleen al in Nederland bedroeg in 2010 de totale hoeveelheid geproduceerd afval 60 miljoen ton, maar hoe zich dat verhoudt tot het zwerfafval is niet direct te vinden. Wel wordt aangegeven dat 3,5% van de blikjes en flesjes tot zwerfafval gerekend kan worden. En ook hier weer, blijken de plastics een groot effect te hebben door hun lange levensduur en doordat de plastics in zee afbreken tot schadelijke, hele kleine deeltjes, die de dieren voor voedsel aanzien. De kosten van preventie en verwijdering van zwerfafval in Nederland bedroegen in 2010 circa 250 miljoen euro, zo vermeldt b.v. de stichting SVZO, [Stichting Vrijwillige Zwerfafval

Opruimers] waarvan Willem Vos de voorzitter is. Willem Vos zal, op uitnodiging van KUP 11, tijdens de opening van de expositie over zijn Stichting vertellen.

Zwerfvuil en evolutie

Lies Resink gaat er van uit dat de natuur sterk is en zich door alle tijden heen heeft aangepast aan veranderende omstandigheden door natuurlijke selectie, mutaties en het ontstaan van nieuwe genotypen. De mens ging recht op lopen, vissen kregen poten en konden op land leven... Als de mens geen afdoende oplossing voor de vervuiling van de aarde weet te vinden, wie weet past de natuur zich dan weer aan en evolueren dieren zodanig dat ze bijvoorbeeld met ons afval kunnen omgaan. Toch vraagt Lies zich af of de natuur zich kan beschermen tegen de mens.

Het probleem van vervuiling en zwerfafval wordt immers steeds groter.

De mens gaat zijn, meestal door economisch gewin ingegeven, verwoestende gang.

Niet alleen verzieken we de natuur en de levensomstandigheden van dieren, we veroorzaken ook voor onszelf steeds grotere problemen.

Lies Resink © Zwerfvuil en evolutie

Kitty van Dijk © Gogyoshi Art Project. Boom

Waar te veel van de wouden wordt weggekapt, doen zich op den duur desastreuze aardverschuivingen voor. In sommige landen kan men regelmatig de deur niet uit wegens dikke smog. Maar ook dichtbij, door te veel aardgas aan de bodem te onttrekken, veroorzaken we aardbevingen en daarmee een onveilig leefmilieu. Van de andere kant, vervolgt Lies, ontwikkelt het proces van een evolutie zich, door urgentie ingegeven, misschien wel sneller, gaan er niet miljoenen jaren overheen, maar vliegen er over pakweg 100 jaar vogels rond met aan de poten gegroeide scharen, om zich te kunnen bevrijden van netten waarin ze verstrikt raken. Of zijn er dieren met zaagtanden waarmee ze zich kunnen ontdoen van blik en plastic bekertjes om poten en snuiten. Misschien heeft de mens dan wel een darmbacterie ontwikkeld die de minuscule plastic deeltjes, b.v. binnengekregen via oesters, in ons lichaam vernietigt, zijn onze longen voorzien van een smog-

werende bekleding en kan met chemicaliën bespoten groente ons niet langer deren ...Wie weet!

Misschien evolueert heel de natuur op een wijze die Darwin zich niet heeft kunnen voorstellen, met een tsunami aan mutaties waardoor we ook in een verpest milieu kunnen voortbestaan.

Of..... misschien sterft de mensheid uit, zodat de rest van de natuur haar prachtige gang kan gaan.

In haar schilderijen heeft Lies geprobeerd om evolutie zo te vangen dat er goed moet worden gekeken naar wat er echt wordt verbeeld. Want behalve een serieuze boodschap is er ook humor in haar werk te zien. Lies hoopt dat de kijker er beide aspecten weet uit te halen.

Klimaat, smog en de ramp in Fukushima in Japan

Voor Kitty van Dijk behelst het woord zwerfvuil meer dan allerlei plastics, blikjes, papier, peuken, e.d. die langs onze wegen en waterkanten zwerven en hoewel bedroevend om te zien is er meer waar Kitty in dit verband aan denkt. Het thema doet haar ook denken aan de gevolgen van de opwarming van de aarde. Is de klimaatsverandering de veroorzaker van de dunne laag ijs waar de poolexpeditie afgelopen najaar door mislukte? Vonden daardoor twee onderzoekers de dood onder het ijs?

Alleen hun poolhonden zijn op het poolijs teruggevonden.

Hoe afgrijselijk waren en zijn de gevolgen voor de mensen en dieren in Fukushima waar de vervuiling door de ramp met de kern-

reactor in 2011 nog dagelijks het leven behoorlijk verstoord en een litteken in het landschap achterlaat? En wat te denken van de smog boven vele wereldsteden?

Soms zet al dat vuil mensen aan tot creatief denken en vinden zij mogelijkheden om het probleem aan te pakken en ook op te lossen. Hoe knap, dat een student uit Delft, een plan uitvoerbaar maakt om het plastic in de oceaan op te gaan ruimen? Dat is toch fantastisch!

Zo bewondert Kitty ook Daan Roosegaarde en zijn studio, die zeer inventief en innovatief werk verricht. Hij plaatste o.a. the Smog Free Tower in Beijing, verwijderde daar een deel van de smog, liet zuivere lucht ervaren en van de reststof werd een glinsterend juweel geperst. Dit is één van de vele verbazingwekkende projecten van deze man, die op een vernieuwende manier met de toekomst bezig is. Over technologische kennis beschikt Kitty niet, maar ze kijkt naar wat ze wel kan doen. B.v. geen huisvuil rond laten slingeren, zo veel mogelijk afval scheiden en zwerfvuil in haar buurt zo nu en dan wat opruimen. Ook kan ze d.m.v. haar schilderwerk aandacht vragen voor de ramp in Fukushima. Dat doet zij samen met vele andere kunstenaars uit binnen-en buitenland. Het Gogyoshi Art Project, een reizende expositie, getuigt daarvan. Momenteel is in dat kader werk van Kitty te zien in het Haegeumgang Theme Museum in Zuid-Korea. De werken trekken aansluitend, gedurende een periode van ongeveer één jaar langs zeven plaatsen in Zuid-Korea.

Zwerfvuil en hergebruik in Thailand

Kup 11 lid Dorrieth Hillenbrink verbleef gedurende langere tijd in Thailand en berichtte van daaruit over het thema zwerfvuil en zond tekeningen en foto's op. In Thailand, bericht Dorrieth, heeft men dienaren die de landgoederen onderhouden van de rijken. De dienaren gebruiken daarvoor bij wijze van spreken een nagelschaartje. Die tuinen zien er onwerkelijk netjes uit. Daar tegenover staat de troep. Dorrieth is naar eigen zeggen dol op troep, maar... het gebruik van plastic zakjes is volgens haar werkelijk ontzettend. De mensen in Thailand hebben nog niet zo lang geleden uitgevonden hoe gemakkelijk een plastic zakje eigenlijk is. Omdat alles anders is en je zelfs met gebaren niets duidelijk kunt maken, snappen de mensen niet wat je bedoelt. Iets zeggen over het plastic afval is dan ook niet mogelijk. Toch zijn wij westerlingen in hun ogen barbaren. Zo groot en van die vreselijke grote voeten. En we hebben haren op onze armen dat gewoon stevig doorgroeit. Zij hebben daar grote lol om. Over de rest van de wereld maken zij zich niet zoveel zorgen. In Thailand, is geen zwerfvuil, zoals in Nederland. Dorrieth vertelt: "de straten, erven en markten worden regelmatig schoongeveegd. Je ziet absoluut geen taferelen zoals bij ons op de markt of bij sommige supermarkten. Dat komt hoofdzakelijk omdat alles wordt hergebruikt. Maar verder zijn de mensen in Thailand voor wat betreft de uitvoering van dat hergebruik heel gemakkelijk. Oude lappen, gescheurde posters, kartons, gebroken latten, of stukken ijzerdraad worden met plakband of

een ander gescheurd reepje vastgezet. Om een voorbeeld te noemen. Op het terras van mijn huisje was een lap opgehangen [ge-rafeld en gescheurd] tegen de heftige middagzon. Hoe? Je steekt een stuk gevonden roestig ijzerdraad door de stof en bevestigt dat ergens aan een uitsteeksel”.

Op een van haar fietstochten belandde Dorrieth op een lokaal marktje, daar was van een vitrine ooit een raampje kapot gegaan. Dat houdt men dan verder bij elkaar met een pleistertje. Maar na een poosje laat dat los. Dan haal je de oude pleister niet weg, maar plak je er gewoonweg een andere overheen. Voor wat betreft het gebruik van plastic zakjes geeft Dorrieth een voorbeeld: ”bij een stal op de markt waar vlees werd verkocht, [dat ligt allemaal keurig in ijs], had men een overblijfsel van een ventilator bevestigd en daaraan hangen....? Precies.... de plastic zakjes om vliegende insecten op een afstand te houden”. Vooral de lorren en todden die sommige mensen gebruiken om de zon te weren en de versiersels die worden gebruikt, waren een openbaring voor Dorrieth. Dit is in het bijzonder te zien op sommige lokale marktjes. In haar tekeningen heeft Dorrieth geprobeerd dit allemaal weer te geven.

Dorrieth Hillenbrink © 'Opgeknap't'. Tekening van daken en versiersels in Thailand. Foto: Op de hoek bij een belangrijke tempel in Thailand hangen deze flessen aan een tak. Het is daar aarde donker en de kans is groot dat scooters en andere voertuigen tegen elkaar botsen. Deze combinatie moet helpen dat te voorkomen.

Inclusief denken en een klein stukje geschiedenis

Monica Maat, was in de jaren '70 en '80 actief binnen allerlei milieuverenigingen. Haar eerste kennismaking eind jaren '60 op dit terrein begon met het confronterende boek: "Dode Lente" van Rachel Carson. De schrijfster, biologe en docent trok daarmee hard aan de bel. Gelukkig is niet uitgekomen wat zo onheilspellend beschreven werd, maar dat neemt niet weg dat mede door haar boek onderzoek naar vergiftiging en vervuiling op gang is gekomen.

Het heeft er voor gezorgd dat bedrijven en overheden aandacht

kregen voor de schadelijke gevolgen van chemicaliën voor natuur en milieu. Dat boek, samen met het boek: 'Sinds Dode Lente' van Frank Graham hebben, voor wat betreft een bijdrage aan bewustwording, nog steeds een ereplaatsje in de boekenkast van Monica, omdat er sprake is van één van die zeldzame boeken, die de loop van de menselijke geschiedenis in belangrijke mate hebben beïnvloed. Later in de jaren '70 kwam daar het beroemde: "Rapport van de Club van Rome" bij.

Ook toen ging het er om hoe je gedragsveranderingen kunt bewerkstelligen binnen en buiten de politiek. Vooral het psychologische aspect vindt Monica van belang.

Hoe inspireer je en hoe bied je perspectieven op duurzaamheid? Daar houdt de Impact Academy van Lars Moralis zich b.v. in hoge mate mee bezig. In plaats van kortzichtige en voortdurende verhogingen van allerlei dubbele milieubelastingen, waarvan de mensen de strategie nu wel kunnen raden, ziet Monica meer in het belonen van goedwillende mensen en bedrijven. Zoiets heet inclusief denken en zal ons uiteindelijk verder brengen, vindt zij. De cultuurfilosoof Feitse Boerwinkel schreef daar 40 jaar geleden het boekje: "Inclusief denken" al over. Monica denkt overigens dat er zeker een aantal oplossingen komen m.b.t. duurzaamheid en ziet o.a. veel in recyclen en hergebruik van allerlei stoffen. Met toepassing van de juiste chemische processen, reacties en verbindingen, moet dat mogelijk zijn. Probleem is meer dat de kringloop nogal verstoord en uit balans is waardoor overal het woordje TE voor-

staat. De vraag blijft voor haar ook of we niet te laat zijn. Het CE, Centrum voor energiebesparing en schone technologie in Delft, heeft daar eind jaren '90 alarmerende rapporten over gepubliceerd.

Haar installatie: 'Second skin', wil laten zien dat hergebruik ook de "schone" kunsten kan dienen of, andersom, dat kunst kan bijdragen aan ons bestaan. Terugkomend op het boek: "Dode lente", dat zoveel invloed op Monica heeft gehad... Rachel Carson de schrijfster van het boek overleed in 1964 na een lang gevecht tegen borstkanker. Haar ideeën over de schoonheid en de bescherming van het leven blijven actueel en inspireren hopelijk ook nog huidige en komende generaties om de wereld en al de levende wezens te beschermen.

De vervuiling de baas en een natuurlijke staat van leven die ons op natuurlijke wijze laat sterven, hoopt Monica.

Project Zwerfvuil vastgelegd

Monica Maat © Installatie Second skin

Boven: Dit is Isabelle. Zij is gevonden bij het afval. Op sterven na dood. Ze is beschadigd, ach..... maar ik wil haar een tweede leven geven. Recyclen of reoveren. Daarvoor geef ik haar een tweede huid. Seconde skin dus. Symbolisch wil ik haar opkalefateren, zowel fysiek als geestelijk. Om dat te doen moet ik haar een nieuw velletje geven en daarvoor gebruik ik een rits. Ze is niet helemaal dicht te ritsen, dus haar beschadigde eerste velletje, in het rood, is nog te zien. Wat wel is gelukt, is om haar een prachtig nieuw gezichtje te geven, want lieve hemel, wat zat ze vast in het prikkeldraad, die arme Isabelle. Het was niet de bedoeling dat ik haar als een pop ging aankleden met zwerfvuil maar meer dat ik haar als een gerecyclede Isabelle kon tonen, die symbool staat voor een tweede leven, wel wat gehavend, geestelijk en fysiek, maar toch..... hier is ze, mijn Isabelle. Ik of een ander zou het zelf kunnen zijn. Door deze toelichting hoopt zij dat u de betekenis van haar tweede leven een beetje kunt doorgronden. Namens Isabelle en Monica Maat

Deelnemende kunstenaars van het Kunstenaarscollectief KUP 11:

Willy Fokke, Rien Nijboer, Kitty van Dijk, Guda Boelens, Dorrieth Hil-lenbrink, Marie Thérèse van de Riet, Marijke Kienhuis, Lies Resink, Esam Alwasete, Anne Graalman en Monica Maat.

Uitnodiging

De expositie "Zwerfvuil Vastgelegd" wordt gehouden in Theater Posa in Lelystad.

Voor deze gelegenheid wordt de opening verzorgd door Willem Vos, voorzitter van de stichting Vrijwillige Zwerfafvalopruimers, Dijkdichter Floor Koedam en pianist Guido Meisner.

Opening zondag 24 april 2016: 14.00-17.00 uur
Kempenaar 01-10, 8242 BA Lelystad

De expositie loopt van 24 april t/m 20 mei 2016.
U bent van harte uitgenodigd!

Bij oma op de thee

Door Michel Bongertman

Op de dag dat mijn oma stierf, vroeg mijn opa mij het graf voor haar, en voor hem wanneer het zover was, te maken. Voordat ik in 1988 naar de Kunstacademie ging deed ik een opleiding tot steenhouwer. Twee jaar lang heb ik het oude handwerk geleerd, van ontwerpen tot uitvoeren. Hier ontdekte ik ook dat ik vrij werk wilde maken en niet in een moderne steenhouwerij wilde gaan werken. In onze tijd is het handwerk bijna volledig verdwenen vanwege de hoge arbeidskosten. De meeste grafstenen worden in massaproductie gemaakt en voorzien van machinale belettering, alles uit de catalogus van de uitvaartverzorger. Voor mijn oma wilde ik iets bijzonders maken. Iets wat vertelde over haar en wie zij was.

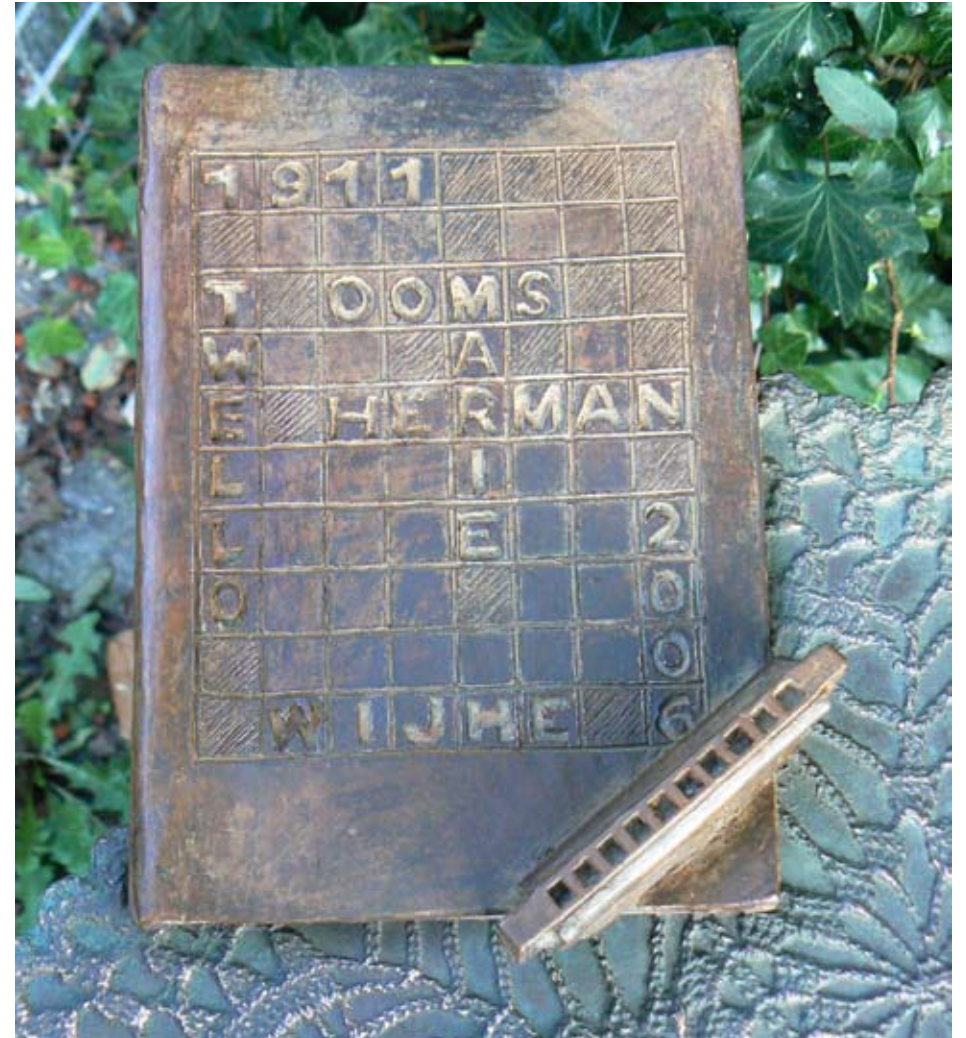
Oma was van het kopje thee met een biscuitje op een gehaakt kleedje. Een afdruk van zo'n gehaakt kleedje werd het blad van een thee tafel met daarop een afgietsel van een kopje thee met een koekje erbij. De tekst is in het gehaakte patroon aangebracht.

Twee jaar later stierf mijn opa; er moest een toevoeging komen op het tafeltje. Opa puzzelde graag en veel van de tekst heb ik verwerkt in een kruiswoordpuzzel. Daarop heb ik een afgietsel van zijn mondharmonica gemaakt.

In een opdracht voor een graf of een andere gelegenheid waarbij iemand herdacht of bedankt wordt, vind ik het van belang iets te maken waarin de persoon voor wie het gemaakt wordt verhaald.

Materiaal voor het graf:
Natuursteen,
roestvrij staal en brons.

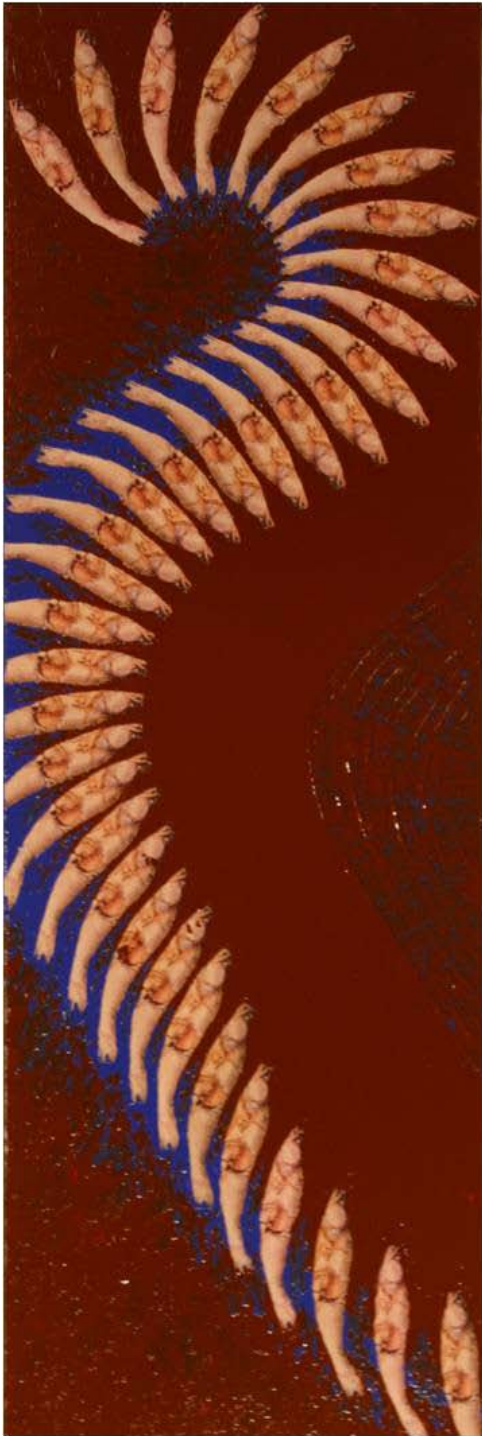
Dood en Levenskunstenaar

Door Mary Fontaine

Als *Dood en Levenskunstenaar* houd ik me niet alleen bezig met projecten op het gebied van de dood, maar ook mijn autonome werk heeft er vaak mee te maken. De materialen: foto's van dode vissen en vogels, botten en eierschalen hebben allemaal een connectie met de dood en daarmee natuurlijk ook met het leven. Van blik heb ik een grafquilt gemaakt voor het graf van mijn vader waarop alle namen van de hele familie in kaart zijn gebracht. Deze quilt lag daar de eerste Nacht van de Ziel, en de bijna laatste nacht dat zijn graf er nog was, voordat het werd geruimd. En voor het graf van mijn dochter Jiska heb ik een grafmonument van glas ontworpen. Op elke zijkant staat, in hun eigen handschrift, een tekst van haar kinderen. En ook haar naam was ooit door haarzelf geschreven. De spiraal was het symbool dat zij veel gebruikte en op de achterkant staan 35 hartjes, voor elk jaar van haar leven één. Voor een oude dame in België, die meer dan 60 jaar geleden haar jonge dochttertje was verloren doordat ze was verdronken in een vijver heb ik een werk gemaakt van transparant doek met een

post mortum afbeelding van het meisje erop gedrukt. Daarvoor hangt zo'n zelfde doek met de tekst van het voorval op een ondergrond van kroos, dat de oorzaak was van haar verdrinking. Het bijzondere hieraan was dat die moeder (van een groot gezin) hierdoor eindelijk de tijd en de ruimte kreeg zich met dit dochttertje bezig te houden en de erkenning te krijgen voor haar grote verlies in een ver verleden maar dichtbij in zichzelf.

In Corrosia heb ik de expositie Dooddoeners en Lecho de Muerte samen mogen stellen. Tijdens het zoeken naar kunstenaars en hun werk was ik dan vooral op zoek naar kunstenaars die werkelijk met de dood bezig waren. Die er tegen aan schuurden en er mee leefden. Lecho de Muerte betekent: Sterfbed - tijdens het selecteren en bezoeken van de kunstenaars voor die expositie werd mijn dochter ziek en kwam op haar sterfbed te liggen. Voordat de expositie opende was zij overleden en heb ik deze expositie aan haar opgedragen.

Poëzie

door Victoria Landman

De dood

De dood is een mysterieus ding,
het spuugt je uit of slikt je in
en elke keer als iemand sterft,
wordt de gouden zon weer zwart geverfd.
Een zwarte spiraal trekt je naar beneden,
eeuwig zal je dwalen,
tussen de hemel of de hel,
de tijd zal je inhalen.
Soms dan komt die tijd te vroeg,
je komt en gaat weer heen.
En als je gaat over een paar jaar dan blijf je niet alleen.
Boven in de hemel zal jouw dierbare blijven zweven,
hij zal dan op je neerkijken en je onmerkbaar leiding geven.
Wees niet bang om snel te gaan, maar geniet
en niet met mate
dan zal je als de tijd rijp is,
de aarde met een glimlach verlaten.

Nacht van de Ziel

Door Mary Fontaine

In 2002 ben ik op studiereis geweest naar Mexico. Ik wilde daar graag heen om te ervaren hoe rond 1 november de mensen omgaan met hun overledenen. Het “Feest met de Doden”. Hoe kun je verdriet hebben en ook feest vieren? Wat mijn ervaring vooral was, is dat de dood er mag zijn. Het wordt niet weggestopt. Iedereen is er mee bezig. Logisch want iedereen lijdt verliezen. Kinderen eten doodskopjes van suiker, er zijn altaartjes met foto’s van overledenen, ook in de hotels en restaurants. Het mooie hiervan vind ik de combinatie van dood en leven en dat werd iets dat ik voor mijzelf ook wilde ontwikkelen. En leren de dood ruimte te geven in het leven. Ik ben mij dan ook Dood en Levenskunstenaar gaan noemen.

In 2005 heb ik in Almere de eerste *Nacht van de Ziel* georganiseerd waar mensen de gelegenheid kregen om op een andere manier met hun doden om te gaan. Ook kwamen er *Dagen van de Ziel* voor kinderen. Tijdens zo’n dag werken de kinderen o.a. met klei en maken een Gevederde Slag. Dit symbool uit Mexico verbeeldt de verbinding tussen het leven en de dood. Ze maken op

die manier contact met diegene voor wie ze gekomen zijn en van wie ze een foto hebben meegenomen. Toen ik met dit alles begon gebeurde er weinig tot niets op dit vlak. Nu, tien jaar later is het behoorlijk doorgeslagen naar de andere kant en laat ik het verder over aan de instellingen en bedrijven die zich in de uitvaartwereld begeven.

In België heb ik ook twee keer een Nacht mogen organiseren en daar kon om middernacht gewoon gezegd worden: en nu gaan we soep eten met de doden, en dat vond ik heel bijzonder en open!

Het maken van de Gevederde Slag door een kind tijdens een Dag van de Ziel

NACHT VAN DE ZIEL

6 oktober 2012
Aanvang 22.00 uur
Begraafplaats Almere Haven
www.nachtvandeziel.eu

www.nachtvandeziel.eu

Dag van de Ziel

Nacht van de Ziel in België

Leven met Alzheimer 4

Door Alice Bunt

Dit is het vierde deel van een serie die Alice schrijft over de wekelijkse bezoeken aan haar vader. Hij lijdt aan de ziekte van Alzheimer en woont op de beschermde afdeling van een zorgcentrum in Utrecht. De serie is dit jaar maandelijks in CUNST te lezen. Deel 1 is te lezen op het Blog op www.flevokunst.nl/blogartikel/1215. De erop volgende delen zijn in CUNST te vinden.

We zitten gearmd op een bankje in het park, mijn vader en ik,
 dicht tegen elkaar aan, warmte zoekend bij elkaar en we zingen:
*“Twee kleine kleutertjes die zaten op een hek,
 Samen op een hek,
 Twee kleine kleutertjes die zaten op een hek,
 Op een mooie zonnige dag in september.”*
 Mijn vader vind het helemaal niet gek om met z'n volwassen
 dochter op een bankje in een verlaten park luidkeels te zingen.
 Mijn vader houdt van zingen, vroeger was hij lid van het kerkkoor
 en ook voor ons heeft hij menig kinderliedje gezongen, op de
 fiets of tijdens wandelingen als een van ons op zijn schouders zat.
 Mijn vader kijkt omhoog, naar de wolkenloze hemel.
 “Wat zou er zijn, achter al dat blauw, nog achter het heelaal.

Misschien wel een heel volk van engelen. Niet van individuele
 engelen maar een geheel. Soms valt er een engel uit het volk maar
 wij herkennen hem dan niet”
 Ontroerd druk ik zijn arm nog vaster tegen me aan. “Denkt u dat
 er iets is, iets waar we naartoe gaan na de dood?”
 Een stilte, mijn vader antwoordt niet, blijft omhoog kijken naar al
 dat blauw.
 “Bent u bang om dood te gaan?” probeer ik nog eens.
 “Het geloof zegt dat er wel wat is, dat het aanvaardbaar is dat er
 iemand veroordeeld wordt, na zijn dood, naar de hemel of naar de
 hel. Maar voor welke rechters-stoel je ook komt, in de hel
 ondragelijk lijden terwijl je op aarde misschien ook al
 ondragelijk geleden hebt, dat begrijp ik niet, dat geloof ik niet.” Hij

zucht. Weer een stilte.

“Henk leed ontzettend, had vreselijke pij-
nen, hij heeft om euthanasie gevraagd en
dat is gehonoreerd. En moet hij nu weer
in de hel eeuwig ondragelijk lijden?”

“Ik weet het niet, Pappa, ik wou dat ik
de antwoorden had, maar ik heb ze niet.
Maar God is toch liefde en geen wrede
God?”

Mijn vader zegt niets meer, kijkt voor zich
uit, lege ogen, terug in zijn wereld waar ik
niet meer in kan. Dan staat hij op.

“Koud!” zegt hij. In het verzorgingstehuis
geef ik hem een kop warme koffie.

“Lekker,” zeg ik, “met veel suiker.”

“Ik gebruik geen suiker in mijn koffie,”
antwoord hij, “ik gebruik klontjes”.

Gedenkmonument voor Bram

Door Marijke Bolt

Ergens in 2013 kwamen Rens en Anjo mij bezoeken in mijn atelier. Ik kende hen niet. Via via waren ze mij op het spoor gekomen. Zo gaat dat soms. Hun zoon Bram was een jaar daarvoor overleden. Hij was gecremeerd en zijn as bevond zich in een lelijke pot. Dat moest anders. Op mijn website hadden ze voorbeelden gezien van gedenkmonumenten waarin ruimte is voor as. Zoiets wilden ze en daar wilden ze met mij over praten.

Gelukkig had ik de verwarming opgestookt en een volle kan koffie klaarstaan.

Rens en Anjo vertelden over het leven van Bram. Hij was geboren met een zenuwaandoening. Daardoor had hij voortdurend pijn en grote moeite met lopen en bewegen. Toch was het hem gelukt zelfstandig te gaan wonen en zijn rijbewijs te halen. Zijn huis en zijn auto betekenden vrijheid voor hem. Bram was een jaar geleden met zijn auto naar huis gereden. Voor zijn huis had hij de auto netjes ingeparkeerd. Hij zat nog in de auto toen zijn hart zomaar stopte met kloppen...

Rens en Anjo vertelden en ik luisterde. Het maakte indruk op me dat tijdens dit eerste gesprek zoveel persoonlijks voorbijkwam. Ze vertelden over Bram - ze wilden dat zijn naam genoemd bleef – over zijn leven, zijn ziekte, zijn wensen en hun verdriet.

Zijn grote wens was een jaar voor zijn overlijden uitgekomen: een rondreis maken door Noorwegen, samen met zijn vader. Rens liet me foto's zien van de grillige natuur en wegen met haarspeldbochten. Ze zouden het mooi vinden als die grilligheid terug zou komen in een beeld.

Tijdens dit eerste gesprek maakte ik enkele schetsen en liet ik steensoorten zien. Het plaatje wat zij min of meer voor ogen hadden vonden ze niet in mijn atelier. Dus gingen we een week later met elkaar naar een beeldhouw groothandel om een geschikte steen uit te zoeken. Een langwerpige, grillige, albasten knol. De wens van Rens en Anjo was een beeld waarin een deel van de as van Bram bewaard zou kunnen worden. Verder wilden ze de vriendelijkheid van van hun zoon tot uitdrukking laten komen in een glad, aaibaar gedeelte. Zijn 'knellende' lichaam, de rauwheid van zijn aandoening, maar ook de oorspronkelijke natuur van Noorwegen zouden mogen worden weerspiegeld in een ruw gelaten deel van het beeld.

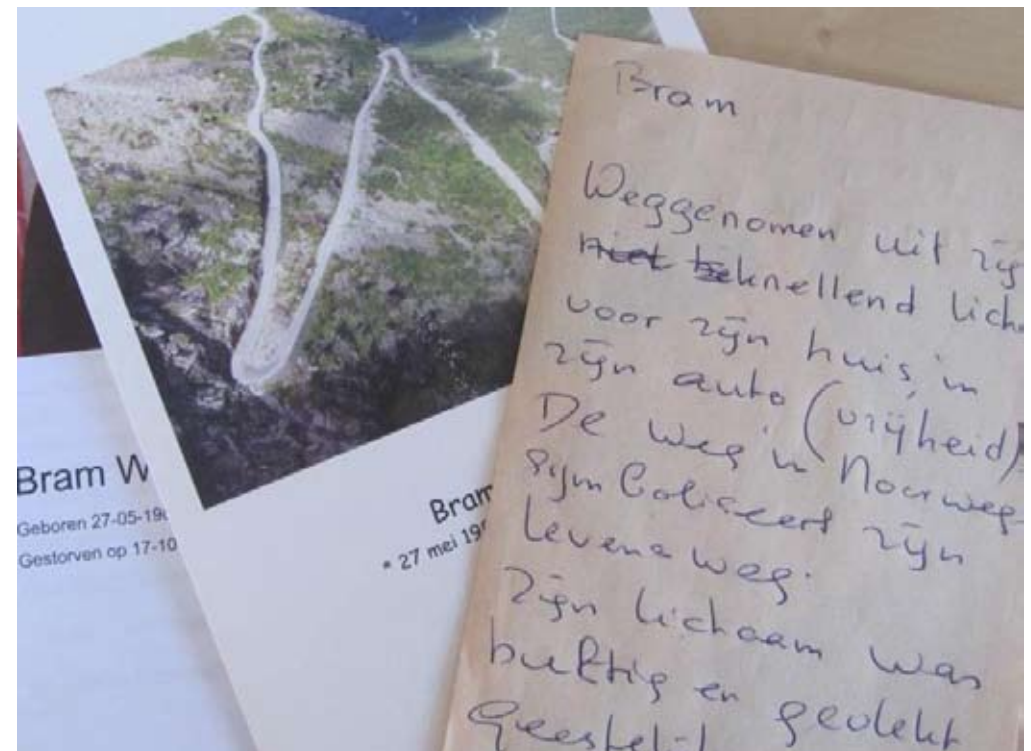
In de weken die volgden gaf ik vorm aan het beeld. Handmatig, want zo voelde ik alles precies. Onderin kwam een opening om het busje met as te kunnen plaatsen. Rens en Anjo kwamen af en

toe langs om de vorderingen te volgen. Fijn, want zo kon het beeld helemaal naar hun wens worden gemaakt; abstract, organisch en betekenisvol.

Bij het ophalen kreeg ik een handgeschreven briefje met de volgende tekst:

Bram

Weggenomen uit zijn knellend lichaam, voor zijn huis, in zijn auto (vrijheid). De weg in Noorwegen symboliseert zijn levensweg. Zijn lichaam was bultig en gevlekt. Geestelijk enorm sterk (steen). Het is voor ons een soort graf en wij hebben dat liever om ons toe dan dat het op een begraafplaats is.

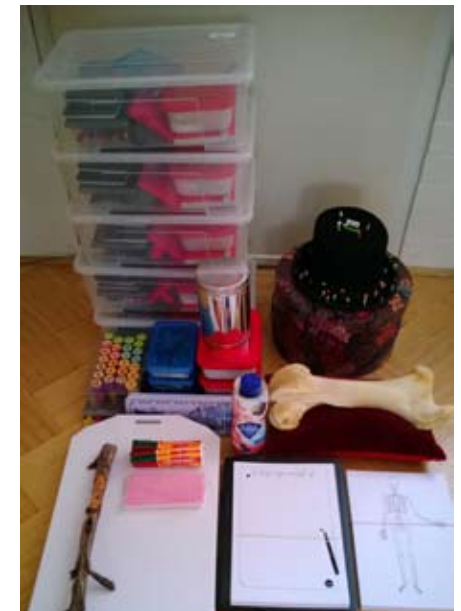

Boek met workshops

Door Mary Fontaine

Een jaar of tien geleden heb ik de BIK opleiding gevolgd om als beroepskunstenaar op scholen les te kunnen geven. Na het tweede jaar heb ik mijn eigen plan getrokken en heb hier in Almere op basisschool de Caleidoscoop een stage project in de onderbouw over emoties gegeven. Daarna een project in de middenbouw om de kinderen op een creatieve manier met het onderwerp dood kennis te laten maken. Naar aanleiding van deze workshop heb ik een boek over dit onderwerp geschreven met daarin ook lesmethodes/workshops voor de onder/midden /bovenbouw en het team van een (in principe) basisschool. Mijn bedoeling met het boek is dat leerkrachten hiermee aan de slag gaan op een moment dat het rustig is en er ruimte is om dit te doen en niet op een extra beladen moment als er werkelijk een overlijden heeft plaats gevonden. Het gaat erom dat kinderen er min of meer mee vertrouwd geraakt zijn als er zich zoiets voordoet. (Soms is dat al gebeurd.) En ook de leerkrachten kunnen dan terug grijpen op de lessen die ze samen hebben gedaan. Ik vind het belangrijk dat een leerkracht zijn of haar eigen verliesverleden eerst in kaart brengt

voordat deze daarmee aan de slag gaat met de leerlingen. Deze workshops voer ik graag uit om daarbij ook de leerkrachten te motiveren om het lesmateriaal werkelijk te gaan gebruiken en dat het boek niet naast het desbetreffende protocol op de plank blijft staan. Vaak krijg ik reacties dat de leerlingen en de leerkrachten de lessen vooral ook heel leuk vonden om te doen. Het boek is uitgegeven door uitgeverij Kwintessens.

Never Ending Art / Nieuw leven voor 'gestorven' materiaal

Door Mariël Bisschops en Ninette Koning

In 2010 was de eerste succesvolle editie van Neverending Art. 12 kunstenaars hebben we toen gevraagd zich te verdiepen in de problematiek rondom afval. Als leidraad werd de 'Almere Principles' gekozen. In samenwerking met en op het terrein van Stad en Natuur heeft dit plaatsgevonden.

Enkele kunstwerken zijn nu nog te zien en worden langzamerhand teruggegeven aan de natuur. Het kunstwerk van Erik Fakkeldij is ontdekt door bevers en voelen zich daarin erg op hun gemak. Op de Appelmannen van Tom Claassen groeit mos en gras en zal op den duur verdwijnen.

NEA Almere staat voor kunst in combinatie met duurzaamheid en Cradle to Cradle.

Het streven is aantonen dat afval een hoogwaardige grondstof is waarmee kwalitatief hoogstaande kunst gemaakt kan worden.

Het is een project dat gebaseerd is op respect voor de natuur en een duurzame toekomst.

NEA werkt samen met bedrijven, organisaties en kunstenaars die dit ook belangrijk vinden.

NEA wil een brug slaan tussen beeldende kunst, hergebruik en publiek.

Uit deze missie en de vraag van Stadsreiniging is het Afval-Servies-Project ontstaan.

Op dit moment zijn we in gesprek met Stadsreiniging, Gemeente Almere, Growing Green en Cementbouw Recycling om met Almeers afval een groot kunstproject te realiseren. Het is nu nog in de onderzoeksfase.

www.neverendingart.nl

Poëzie

door Maria van Daalen

HET EVANGELIE NAAR M. MAGDALENA

Christus belt op en zegt dat het Kaposi is,
die vlekken op zijn handen, zijn voeten.
Paarsbruin breidt het zich uit en spikkelt de trillende huid.

Hij is de hele nacht opgebleven, zegt Hij zacht,
er was een programma over T-cellen op BBC 1,
maar het heeft Hem niet geholpen, zijn T-cellen zijn in orde.

“De prognose is 31 maanden.
Ik verwacht dat ik dan nog steeds 33 ben.
Wil je Mijn Moeder inlichten?”

Ik hoor mijn stem steeds stiller worden.
Elk volgend woord echoot in de kruisgang.
Aan het eind van de zin nadert de kus.

Aantekeningen:

* Kaposi sarcoom - Een of meer
niet jeukende, niet pijnlijke
huidafwijkingen

Ik mis je! Wat nu...?

Door Sacha Janzee

Al een aantal jaren word ik gevraagd door het Netwerk Palliatieve Zorg Noord en Oost Flevoland om workshops te geven aan jongeren. Ieder jaar schreef het netwerk een poëziewedstrijd uit onder scholieren van het voortgezet onderwijs, met als thema Herinneringen en Afscheid. Het doel van de wedstrijd was de aandacht te vestigen op de vele soorten van palliatieve zorg die er bestaan, zodat mensen die het nodig hebben de weg er naar toe weten te vinden. De jongeren die genomineerd waren wonnen, dus vóórdat ze gewonnen hadden, een workshop schilderen bij mij. Of ze daar allemaal even blij mee waren laat ik even in het midden, maar als ze eenmaal waren geweest, vonden ze het toch wel bijzonder. Tijdens de workshop schilderden ze een voorstelling bij hun ingestuurde gedicht. Van dat schilderij maakte ik dan weer een ansichtkaart, waarop zowel delen van hun schilderij als hun gedicht op afgebeeld stonden. Zo zijn er een aantal jaren heel wat setjes kaarten gemaakt, waar op de achterkant de weg naar de Palliatieve Zorg gewezen werd.

Vanaf 2015 is het concept veranderd en hebben meerdere instanties de koppen bij elkaar gestoken. De aandacht ligt nu bij het bereiken van jongeren, die zelf een verlies hebben geleden en hun de weg wijzen naar verschillende mogelijkheden om met hun verdriet te leven. Er komt een website waarop scholen rond het thema 'Ik mis je! Wat nu...?' het werk van jongeren kunnen plaatsen, dat na workshops of lessen is ontstaan. Er valt ook weer iets te winnen, een schoolprijs, maar de grootste winst zal zijn dat het onderwerp onder jongeren bespreekbaar wordt, zodat een zwaar verlies en groot verdriet minder eenzaam maakt.

Van Binnen naar Buiten

Door Hein Walter

Van Binnen naar Buiten is een intiem project met een enorme impact voor de betrokken mensen. Het gaat om het schrijven van poëtische portretten van gedetineerden. Het portret dat de gedetineerden ontvangt is als een diploma voor de samenleving. Anka van den Berg en Hein Walter zijn de twee portretdichters. Hoe werkt het: de schrijvers gaan om en om in gesprek met een gedetineerde. Dat gesprek vindt plaats in de gevangenis. Dat gesprek draait om inzicht! De portretdichters luisteren zonder oordeel naar het levensverhaal en stellen open en oprechte vragen over het leven dat de gedetineerde heeft geleefd en over hoe het is gekomen dat hij celstraf heeft gekregen. Het gesprek gaat ook over verwachtingen, wensen, verlangens. Twee uur praten over je leven, dat is ongekend voor deze jongens/mannen. De impact van dat gesprek is groot.

Na de gesprekken schrijven de dichters het poëtische portret. Ze kruipen in de huid van de gedetineerde en schrijven vanuit

de ik-figuur een persoonlijk portret. Het ontvangen van het portret (foto en tekst op 30 x 40 cm) is de tweede indringende gebeurtenis.

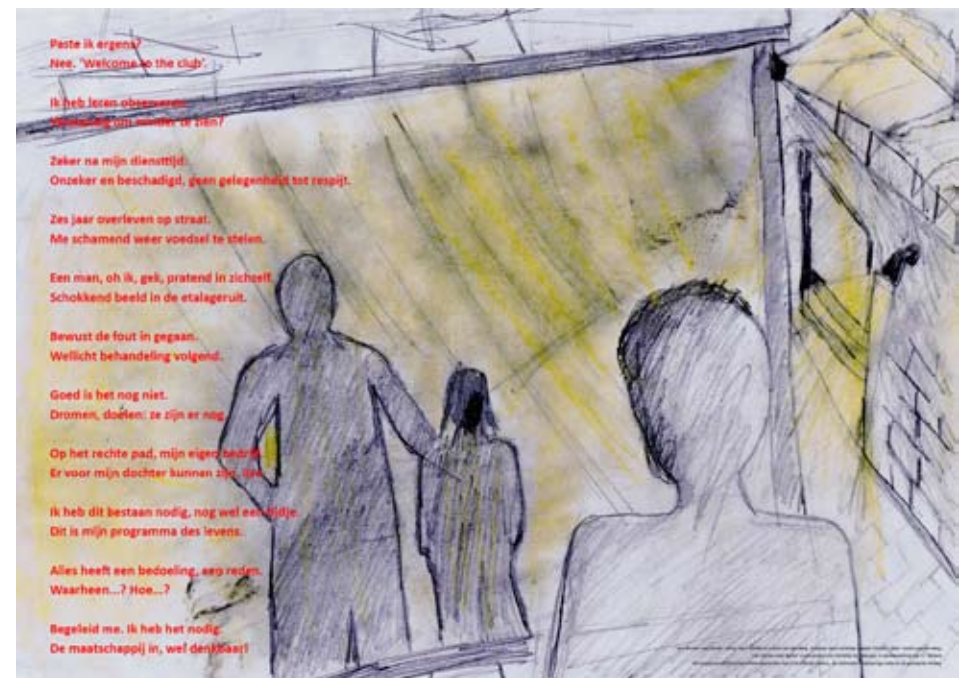
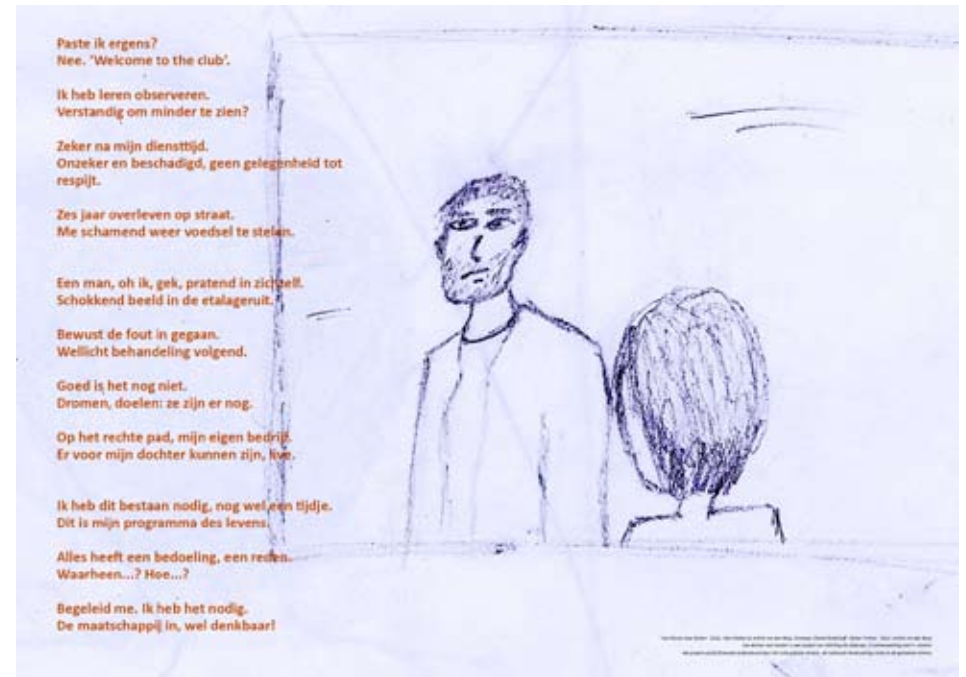
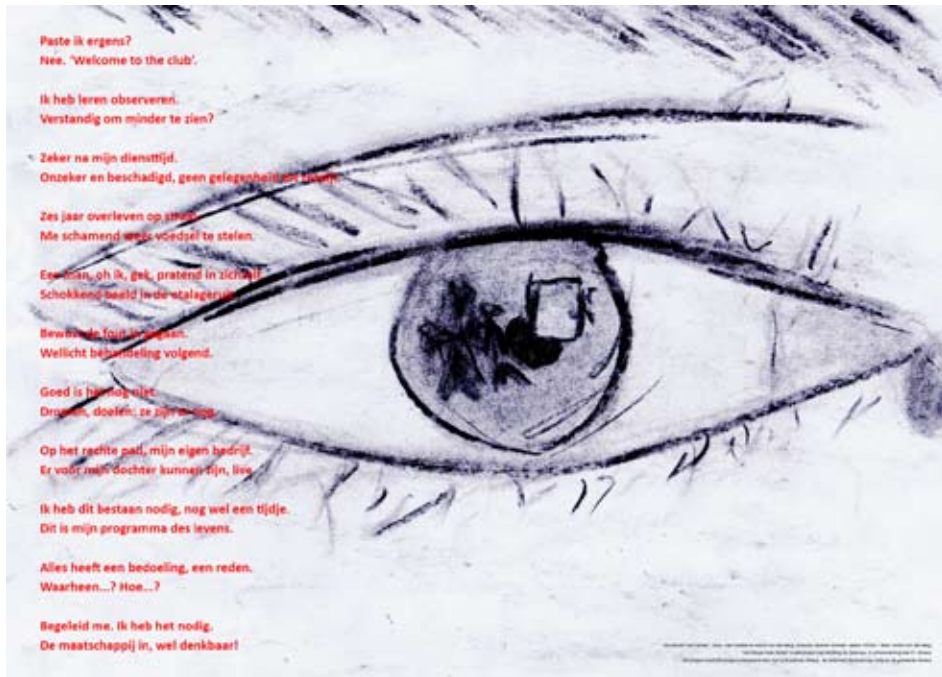
De derde indringende gebeurtenis is de les die door de portretdichters wordt gegeven op een middelbare school. Elke maand een ander portret op een andere school in Almere. De leerlingen lezen het portret, er wordt over gepraat en daarna maken ze een tekening.

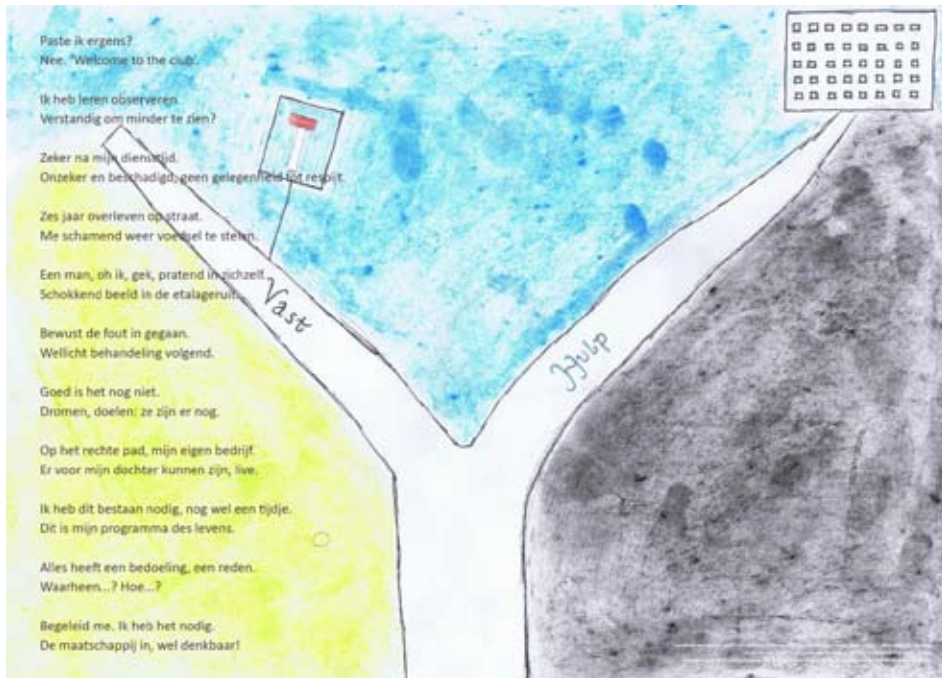
De gedetineerde kiest één tekening en van die tekening wordt een poster gemaakt.

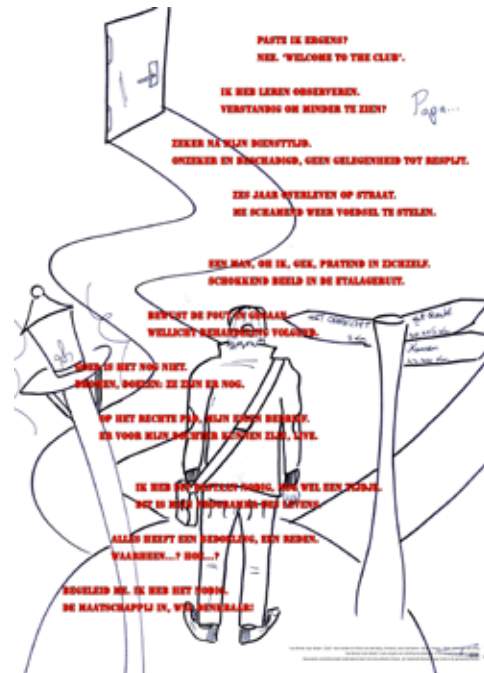
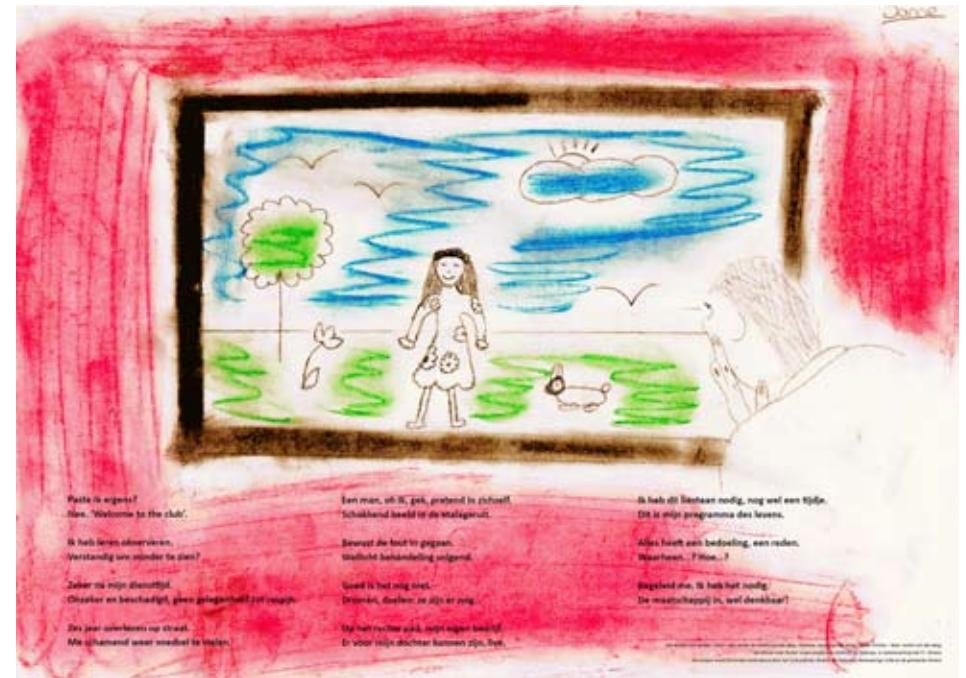
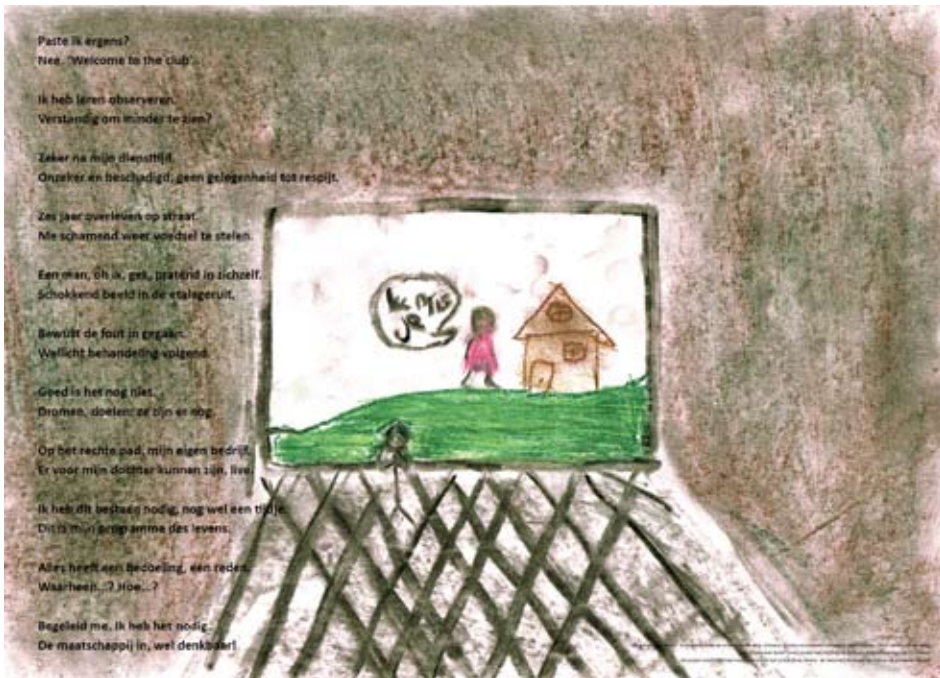
In maart waren de portretdichters op Baken Trinitas. Er zijn 22 tekeningen gemaakt. De gedetineerde heeft nog niet de kans gekregen om te kiezen. We zullen ze hier in CUNST plaatsen. Misschien dat de lezers van CUNST hem kunnen helpen met kiezen!

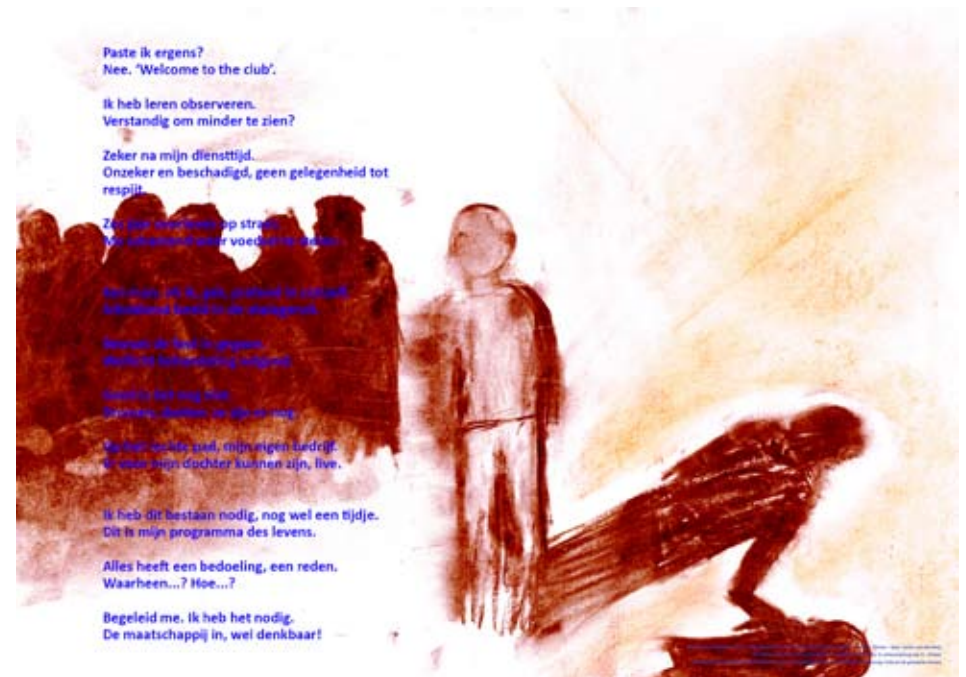
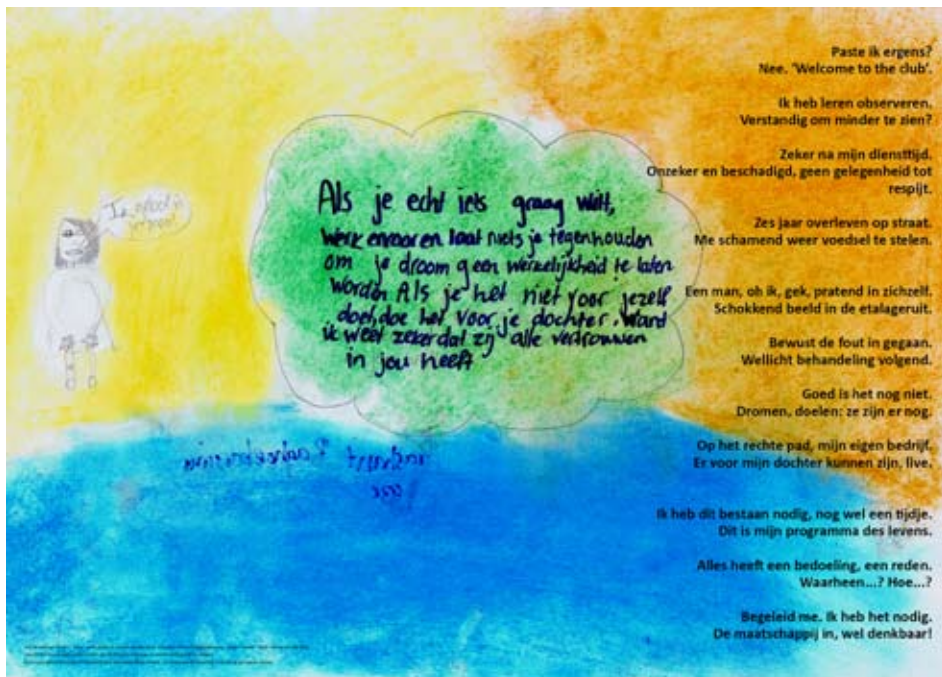
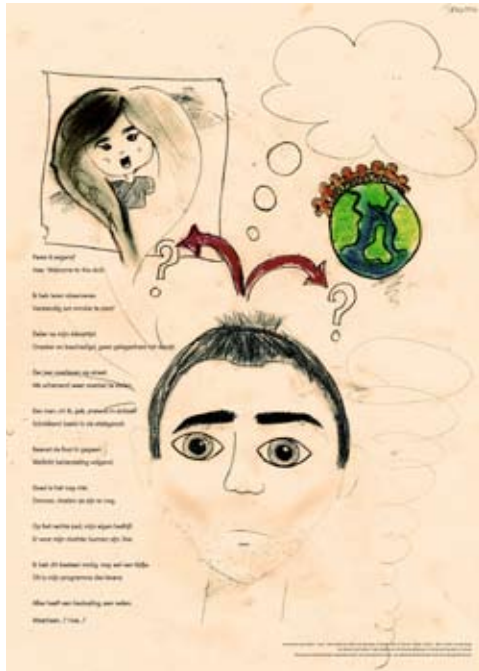
Subsidiënten

Van Binnen naar Buiten is een project van stichting De Zijderups. Het project is mogelijk gemaakt door subsidies van het Cultuurfonds Almere, de Nationale Reclasserings Actie en de gemeente Almere.

Paste ik ergens?
Nee. 'Welcome to the club'.

Ik heb leren observeren.
Verstandig om minder te zien?

Zeker na mijn diensttijd.
Onzeker en beschadigd, geen gelegenheid tot respijt.

Zes jaar overleven op straat.
Me schamend weer voedsel te stelen.

Een man, oh ik, gek, pratend in zichzelf.
Schokkend beeld in de etalageruit.

Bewust de fout in gegaan.
Wellicht behandeling volgende.

Goed is het nog niet.
Dromen, doelen: ze zijn er nog.

Op het rechte pad, mijn eigen bedrijf.
Er voor mijn dochter kunnen zijn, live.

Ik heb dit bestaan nodig, nog wel een tijdje.
Dit is mijn programma des levens.

Alles heeft een bedoeling, een reden.
Waarheen...? Hoe...?

Begeleid me. Ik heb het nodig.
De maatschappij in, wel denkbaar!

Van Boven naar Buiten' is een project van Stichting De Ondernemers, in samenwerking met N. M. M. van Boven. Het project wordt ondersteund door het Cultureel Erfgoed, de Technische Universiteit Delft en de gemeente Delft.

Paste ik ergens?
Nee. 'Welcome to the club'.

Ik heb leren observeren.
Verstandig om minder te zien?

Zeker na mijn diensttijd.
Onzeker en beschadigd, geen gelegenheid tot respijt.

Zes jaar overleven op straat.
Me schamend weer voedsel te stelen.

Een man, oh ik, gek, pratend in zichzelf.
Schokkend beeld in de etalageruit.

Bewust de fout in gegaan.
Wellicht behandeling volgende.

Goed is het nog niet.
Dromen, doelen: ze zijn er nog.

Op het rechte pad, mijn eigen bedrijf.
Er voor mijn dochter kunnen zijn, live.

Ik heb dit bestaan nodig, nog wel een tijdje.
Dit is mijn programma des levens.

Alles heeft een bedoeling, een reden.
Waarheen...? Hoe...?

Begeleid me. Ik heb het nodig.
De maatschappij in, wel denkbaar!

Van Boven naar Buiten' is een project van Stichting De Ondernemers, in samenwerking met N. M. M. van Boven. Het project wordt ondersteund door het Cultureel Erfgoed, de Technische Universiteit Delft en de gemeente Delft.

Intuïtieve architectuur

Door Kees de Kloet

Kees richt zich niet bewust op dood en gedenken. Toch zijn er steeds weer mensen die troost vinden in zijn werk en het zelfs op hun graf zouden willen zien, of in huis als dierbare herinnering aan een dierbare.

Mijn beelden worden gebouwd uit aarde, vuur, en licht, zonder bewust aan een betekenis te werken - een soort intuïtieve architectuur. Het is mijn manier om in de wereld te staan en er iets van te gaan begrijpen.

Schoonheid bestaat voor mij uit de harmonie van tegendelen, die spanning zoek ik tussen o.m.:

Donker en Licht, Kracht en kwetsbaarheid, Materie en Leegte, Verdriet en Vreugde, Systeem en Emotie.

a. Dubbelbeeld in keramiek, geïnspireerd op de vorm van een Chinees karakter, betekenis onbekend.

De gebogen wand draagt de lineaire constructie, aards, met sporen van vuur en rook, een kier van licht.

Man zocht al vier jaar zonder succes naar een grafbeeld voor zijn vrouw. Zij overleed na een reis naar Israël.

Hij kwam nooit in een galerie, maar wordt naar binnen getrokken bij het zien van dit beeld; dat zou het ideale grafbeeld zijn. Ik zeg hem dat het idee dan wel zwaarder moet worden uitgevoerd.

De begraafplaats heeft strenge regels, verplichte hoogte en breedte, groene aanslag? Chemisch te reinigen?

Keramiek?? enz. Het graf ligt al vier jaar onder koud beton, daarom denkt men dat het hem onverschillig laat

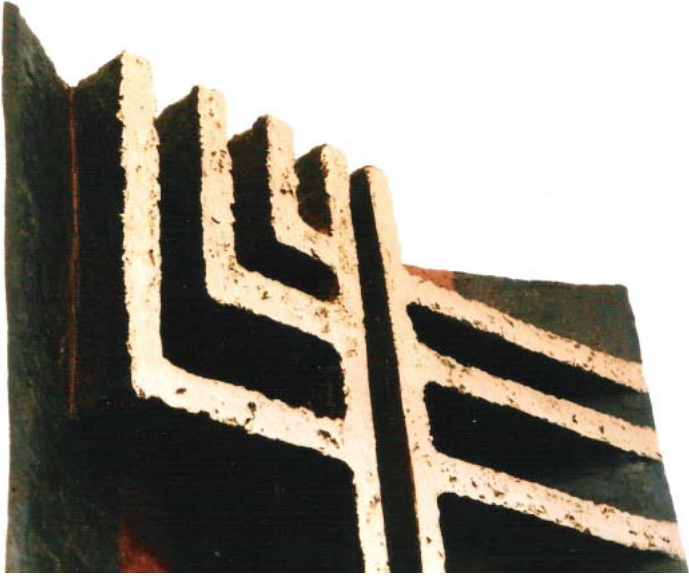
In het moeizame overleg geef ik aan dat hij juist lang en serieus heeft gezocht bij steenhouwers...

Voor ik de monumentale uitvoering mag starten, vraag ik voor alle zekerheid 'Zal ik er toch maar gewoon een menora van maken?'

'Nee, nee, zó wil ik het'.

Voor het beeld de oven ingaat, komt hij met zijn dochtertje van tien jaar naar mijn atelier.

Bij a

‘Wat vind je ervan?’ vraag ik haar.

Ze wijst naar het linker deel en omhoog, en zegt:

‘Dat is mamma’, en dan naar rechts, ‘dat zijn wij, we moeten verder gaan’ ...

b. Beeld in albast. Het ziet er stralend uit. Toch, als je goed kijkt, zie je dat het schuurt en wringt.

‘Wat doe je nou toch?’, zei een vriend.

‘Zo is het leven’ antwoord ik, ‘schoonheid gaat niet over mooi’.

Tijdens een open atelier blijft een vrouw staan voor dit beeld, blij en verdrietig. Met tranen in haar ogen vertelt ze het verhaal van haar man, hij heeft zich opgehangen, ze wil geen grafsteen.

Dit beeld associeert ze met de zee, waar haar man zo van hield en er iedere dag even wilde zijn, en met de krijtrotsen van Kent waar ze genoten van hun laatste vakantie.

De pijn en het verdriet, depressies, wat ging er allemaal niet mis, het leven schoot weg - wat kon ze doen?

We vinden een plek in haar huis waar de zon de transparante steen als troost doet oplichten.

c. Keramisch dubbelbeeld. Links insnijdingen omlaag, recht tegenbeweging omhoog.

Een oudere man, ik ken hem niet, koopt dit werk al tijdens het inrichten van een tentoonstelling.

‘Wij hebben elkaar verrijkt’ zeg ik.

Bij **b**

‘Nee. je hebt mijn leven gered’, antwoordt hij.

Zijn vriend vertelt me later, dat Jos na vele zware operaties steeds weer overeind komt en altijd weer enthousiast doorgaat alsof er niets aan de hand is.

Als Jos overlijdt, plaatsen zijn dochters dit beeld op de kist als symbool voor zijn levenskracht.

Zijn kleinzoon is nu de trotse bezitter van een positieve herinnering aan opa Jos.

d. ‘Penningen’. Een dochter van Jos vraagt me of ik vier penningen wil maken om hun overleden moeder en vader te gedenken. Ze vertelt dat Jos een marmerfreak was, en de urn van zijn vrouw bewaarde in een kastje van marmer met haar naam in glas gegraveerd, ‘heel bizar’.

‘Zou jij van die marmeren platen penningen willen maken?’

‘Als ik dat doe, wordt het geknutsel... Handzame objecten, is dat een idee?’

‘Jij mag het bepalen’.

‘En nog iets, wil je het glas van mijn moeder er ook in verwerken?’...

‘Oh ja, we zij met z’n vieren een hecht stel, niet dat we nooit ruzie maken, laat de objecten in elkaar passen.

Kan een opdracht nog complexer?

Opdrachten en materialen die hun beperkingen hebben kunnen je op nieuwe ideeën brengen.

Bij c

Het glas blijkt niet gehard, dus is het mogelijk bij een glasbedrijf er schijfjes uit te boren.

Het marmer wordt in grote schijven gesneden, met een gat waarin het glas past.

Nu nog de vormen op spanning brengen en ... stapelen

Het voelde als een geschenk om al doende te ontdekken wat in China een eeuwen oud kosmisch symbool is:

'Ear of Heaven', een schijfje met een gat wordt in China gebruikt om te communiceren met de voorouders.

Dan noemen we de schijven met het glas voor jullie ouders:

'Eye of Heaven'!

Bij d

Cocons

door Bertina Slettenhaar

Cocons voor een persoonlijk afscheid

Enkele jaren geleden heb ik deelgenomen aan een expositie met het thema “in vilt verpakt”. Hiervoor heb ik een kunstobject gemaakt, een grote cocon. Deze drukte een metamorfose uit naar een volgend stadium, uitgevoerd in warm koesterend vilt. Hier kreeg ik veel positieve reacties op. Dit resulteerde in cocons voor groot en klein, die gebruikt kunnen worden bij een persoonlijke uitvaart in plaats van de gebruikelijke kist.

Ik heb gekozen voor een cocon omdat het mijn ervaring is dat een kist afstand kan scheppen. Juist afstand is het laatste dat je wilt wanneer je afscheid moet nemen.

Om los te laten moet je eerst vast hebben gehouden...

Het werden dus cocons van vilt; om aan te raken, vast te houden en te troosten. Om te voelen dat, hoe vreselijk de dood ook is, jouw dierbare gekoesterd wordt, met liefde en vertrouwen omringd, en wordt begeleid naar het volgende stadium.

Bij het afscheid van een dierbare is het naar mijn beleving

prettig, wanneer er ruimte is voor intimiteit en persoonlijkheid.

Mijn cocons sluiten daar goed bij aan. Binnen het concept ‘cocon’ is veel mogelijk: de vorm, de binnen- en buitenkant, kunnen elk hun eigen verhaal vertellen. In de meeste cocons heb ik algemene, symbolische en persoonlijke elementen verwerkt, zelfs tot in de sluiting!

Na een vrijblijvend gesprek, kan ik het verhaal dat de iemand vertelt ‘verweven’ en vormgeven in een persoonlijke cocon. De mogelijkheid bestaat echter ook, dat we er samen vorm aan geven. Dat kan in mijn atelier, maar ook op een locatie die het beste uitkomt.

Alle cocons worden vervaardigd uit natuurlijke materialen zoals wol, zijde, linnen en katoen. Ook de materialen die voor versieringen en sluitingen gebruikt worden, hebben zoveel mogelijk een eerlijk karakter: hout, glas, schelp, metaal en dergelijke.

Een cocon voor een volwassene (linksboven), voor een kind (rechtsboven) en ontwerpen voor pasgeborenen (onder)

Baarkleden

Het overlijden van een dierbare is een droevige gebeurtenis, die veel emoties en herinneringen met zich meebrengt. Het kan troost bieden om bij een afscheid een bekend en vertrouwd houvast te hebben, dat tegelijkertijd een laatste band met de overledene vertegenwoordigt.

Zo'n houvast kan een baarkleed zijn. Het bijzondere van een baarkleed is dat de eigenheid van de dierbare zichtbaar kan worden gemaakt, waardoor het afscheid een veel persoonlijker karakter krijgt.

Het baarkleed kan ik vormgeven. Mooier is het dat iemand, als nabestaande, alleen of met elkaar een kleed maakt. Een baarkleed waarin bijvoorbeeld de wensen van de overledene, maar ook de ideeën van de nabestaanden kunnen worden verwerkt. Dit samen voor de overledene te kunnen doen, maakt het afscheid heel persoonlijk en zet het proces van rouwverwerking en heling al direct in gang.

Het is ook mogelijk je eigen baarkleed te ontwerpen en/of maken, of dit proces bijvoorbeeld tijdens langdurige ziekte al in gang te zetten.

Een baarkleed kan met de overledene worden meegegeven. Maar het is tevens mogelijk dat de nabestaanden elk een deel van het kleed terugkrijgen, om het een plek te geven in hun eigen leven.

Er zijn vele mogelijkheden, bijvoorbeeld opgespannen als schilderij, als sjaal of kleed, of verder vervilt tot een kussen.

Baarkleed “De Roos” - een voorbeeld

De roos was de lievelingsbloem van de overledene. Haar vier kinderen hebben in mijn atelier elke deze bloem voor haar gemaakt. Vezels van losse wol worden tot een eenheid op het linnen baarkleed gevilt.

De kanten rand van de gordijnen uit het ouderlijk huis krijgen een nieuwe bestemming en vormen nu een sierlijke rand aan de uiteinden van het kleed.

Workshops

Door Mary Fontaine

In mijn atelierruimte ontvang ik kinderen en volwassenen die verliesverdriet hebben omdat er, lang of kort geleden, iemand in hun omgeving is overleden. Door het aanbieden van diverse creatieve middelen en manieren, geef ik ze de ruimte om met dat verlies aan de slag te gaan en samen te werken met de dood. Niet om het verdriet weg te nemen, maar om het te leren aanvaarden en mee te nemen op een eigen manier. En juist door zo te werken komen mensen erachter wat die juiste manier voor hen is. Daar is namelijk geen recept of protocol voor. Ik probeer ze zelf bij hun manier van dood en levenskunst te laten komen.

Poëzie

door Maria van Daalen

‘Voor een grensrechter’
schreef ik in december 2012,
toen grensrechter Richard
Nieuwenhuizen was overleden,
hier in Almere. Ik was kwaad
omdat het kon gebeuren en ook
heel kwaad omdat de toenmalige
Dichter des Vaderlands het blij-
baar niet interessant genoeg vond
om erover te schrijven.

VOOR EEN GRENSRECHTER

Voetbal is oorlog, niemand heeft het gezegd, het wil
niet langer mijn hoofd uit, ik probeer een sonnet maar
de regels toepassen is een ongeluk, buiten het veld
rennen er een paar achter hem, ach nee zeg, gewoon,
jongens, dat weet je, toch: zie ik
steeds meer, als het breekt
is het dan wèl, of als je in tranen, zeg ik,
nee. Nee. NEE. Maar dat is er een, een, een. Trapt. Trappen.
Was het een metafoor. Die zijn werkelijkheid beraamt,
was het mijn woord niet, mijn schop.

Voetbal is oorlog, dat mag niet herinnerd
worden, is het spelbederf, sportiviteit
en hoofdschudden achteraf, dood is een feit,
oorlog een mening, dat kan niet, geen zinnig

wat denk je als je trapt en trapt en trapt en
trapt en trapt en trapt en trapt en trapt en trapt
en trapt. En trapt. Oh, je dacht niet. Je dacht niet

dat het kwaad kon, het was al kwaad, *whathefuck man*, hij zei iets en toen knapte er dus wat en X zei, en Z, en ik. Ik trapte. Meer

mens. Menens. Nee, zo had ik het niet. Bedoeld.
Ga er vol in, zegt coach. Geen voetbal zonder
Respect.

moet je je woede goed kennen

Geboren toen het geschreven werd, is er het gevolg

Niet

het is een gat in de vorm van een man. Het gat blijft. Niets groeit er dicht, niet eens het hart, de liefde, het verliezen van respect.

Zoals voetballer Gaby Jallo die inhoudt en afslaat, 'hij verandert heus niet van kant als je protesteert', handen afwerend, tegen zichzelf, Dit Niet
Zo Doen

was het een kans voor open doel. Doel: missen

Een werk uit de Kleine Kunsthandel van Jan de Groot

door Jan de Groot

Jan de Groot (1955) woont sinds 1986 in Almere. Hij schildert en heeft sinds 2016 een Kleine Kunsthandel: zie www.jandegrootschildertenmeer.nl.

In CUNST zullen we dit jaar elk nummer eindigen met het belichten van een kunstwerk uit deze *Kleine Kunsthandel*.

Een beetje achtergrond, een beetje kunstbeschouwing.

En zoals het met handel betaamt: de werken zijn te koop.

Voor contact:

jmbpdgroot@gmail.com
06-52474799

Hubert de Vries

Zonder titel

Gesigneerd linksonder "Hub de Vries"

22 x 28 cm

olieverf op doek

Prijs, inclusief originele, eikenhouten lijst: € 450,-

De Antwerpenaar Hubert de Vries (1899–1979) staat bekend als één van de grote Belgische marineschilders. In de Eerste Wereldoorlog verbleef hij in Pas de Calais waar hij werd aangetrokken door de zee.

De linkerhelft van het werk toont één flink schip en één wolk. De rechterhelft twee kleine schepen en één wolk. Ze houden elkaar in evenwicht, maar het werk zou zo ook makkelijk in twee gelijke helften uiteen kunnen vallen. Een explosie van zonlicht in het centrale stuk in zee eist echter de meeste aandacht: de compositie is verankerd.

Over Hubert de Vries is wel gezegd dat de verfpasta ruig op zijn doeken ligt. In dit schilderij (de verfhuid is in perfecte conditie) levert dat een reliëf op van minstens 5 millimeter. Het is goed te zien dat de Nederlands-Belgische Jakob Smits (1856-1928) de schildertechniek van Hubert de Vries heeft beïnvloed. De Vries bewonderde Smits zéér. Ook Jakob Smits gaf de verf zwaarte door de oppervlakte korrelig en oneffen te maken als de schors van een eik, waarin licht en donker een strijd leveren. En waarbij, in tegenstelling tot het thema van dit Cunstnummer, uiteindelijk het licht overwint.

2016 - CUNST in Thema's

Een terug- en vooruitblik

Het februari nummer was een themanummer **Outsider Art**. We noemden het Onbeperkt Creatief. Een vol nummer met werk van mensen aan de randen van de rationele samenleving.

Het maartnummer ging over **fotografie**. Niet alleen de fotografen kwamen aan het woord, maar ook de schilders, beeldhouwers en grafici die fotografie gebruiken als voorstudie.

Het aprilnummer gaat over **sterven**. Grafmonumenten, speciale doodskisten, poëzie geschreven voor afscheidsceremonies en meer.

Het meinummer komen kunstenaars aan het woord die **collages** maken. De een gebruikt betekenisvolle afbeeldingen, de ander gebruikt de afbeeldingen als kleur en vorm. En alles daartussen.

In Juni komen de **landschappen** aan bod. Vroeger werden er heel veel landschappen geschilderd. Ze blijken er nog steeds te zijn!

In juli staat het abstracte werk centraal. Abstracte werken die een link hebben met de werkelijkheid en ook de werken die er helemaal los van staan. Wat zeggen de kunstenaars erover?

Augustus is de maand van de **tekening**. Tekeningen met pen en potlood, grafisch en ook met verf. In het woord betekenis zit het woord tekenen. Is dat toeval?

In het septembernummer is er oog voor schoonheid. **Sieraden!** Kunst om te dragen.

In het oktobernummer vertellen kunstenaars over **inspiratie**, over hun inspiratiebronnen. Muziek die geluisterd wordt, literatuur die gelezen wordt, een film die indruk maakt en waarover een kunstwerk wordt gemaakt, theater of religie. Op zoek naar de bron.

Een schilderij kan druk zijn, of verstild. Een beeld staat in principe stil, maar er kan beweging worden gesuggereerd. In het novembernummer staat de **stilte** centraal

December is natuurlijk de maand van Kerstmis. **Geboorte!**

Letterlijk, als het gaat om kunstenaars die het thema geboorte als uitgangspunt nemen, maar ook in de ruimere zin dat elk kunstwerk in feite zelf een geboorte is.

Tips - MAART

Wie - Wat - Waar - Wanneer

MOVING

Op Zaterdag 26 Maart werd in de hal van het gemeentehuis/bibliotheek in Lelystad door Burgemeester Horselenberg de expositie MOVING geopend.

Foto-expositie met beeld, boek en boot.

30 december 2015 was een hartverwarmende middag in het centrum van Lelystad. Een bonte stoet gaf inhoud aan het project van de kunstenaars Clara van den Hout, Iris v't Bosch en Isabel Firvida.

De kar met boot (een optimist) werd door vele solidaire handen door Lelystad getrokken en onderweg volgehangen met papieren bootjes.

Papieren bootjes kunnen nog steeds opgehangen worden in de kar, als symbool van vrijheid en beweging. De expositie is te zien tot 12 mei 2016 en reist dan door naar de volgende bestemming.

23 en 24 april: Open atelierroute in Almere 11.00 - 17.00 uur

Deelnemende kunstenaars stellen hun eigen atelier of woonruimte open.

<http://kunstenatelierroutealmere.nl/>

't Voorhuys - Emmeloord - Vrijdag 1 april 20:15

de KISS Moves

WHY are YOU? 10 jaar FUSION Danstheater

Graag willen wij u uitnodigen voor onze theatervoorstelling:

Hooggeëerd publiek, ik ben maar een clown

Datum: 29 maart 2016

Tijd: 19:30 – 20:30 (zaal open om 19:00 uur)

Wilt u een mail naar info@artloca.nl sturen om te laten weten of u aanwezig bent?

Entree: 5 euro

Locatie: De Blauwe Reiger Almere | De Steiger 77 | Almere-Haven

Eindig Laagland - Journaliste en schrijfster **Annegreet van Bergen**

Dinsdag 19 april 20.00 uur

Corrosia Almere Haven - Entree € 7.50

't Voorhuys - Emmeloord - Zondag 17 april 14:30

Het Internationaal Danstheater

Danzon

Agora - Lelystad - 21 april - 20.15 uur

Introdans geeft in 'ABSOLUUT AMERIKA' de vloer aan Amerikaanse choreografen, componisten en ontwerpers.

CUNST 2016

KUNSTENAARS VERENIGING FLEVOLAND	www.flevokunst.nl	LOODS 32 - LELYSTAD	www.loods32.com
KUNSTENAARS VERENIGING FLEVOLAND	www.nieuwverleden.info	NIEUW LAND ERFGOEDCENTRUM – LELYSTAD	www.nieuwlanderfgoed.nl
CORROSIA! – ALMERE	www.corrosia.nl	STICHTING ORGACOM – LELYSTAD	www.orgacom.nl
COLLAGE – ALMERE	www.collage-almere.nl	STICHTING DE BARAK – LELYSTAD	www.debarak.nl
STICHTING DE ZIJDERUPS – ALMERE	www.dezijderups.nl	DE KUBUS – LELYSTAD	www.dekubuslelystad.nl
BG 22 24 - ALMERE	www.bg-22-24.nl	HET FLEVO-LANDSCHAP –LELYSTAD	www.flevo-landschap.nl
CASLA – ALMERE	www.casla.nl	DIJKDICHTERS	www.dijkdichters.info
De WITTE OLIFANT - ALMERE	www.opleidingdewitteolifant.nl	UITGAST	www.uitgast.nl
ART LOCA	www.artloca.nl	FIEVOLANDSE THEATERVERENIGING JTL	www.jtl-theater.nl
EINDIG LAAGLAND	www.eindiglaagland.nl	KAMERKOOR LELYSTAD - LELYSTAD	www.kamerkoorlelystad.nl
AIR BRUSH – ALMERE	www.airbrush-almere.nl	LAK (Lelystadse amateur kunstenaars)	www.atelierdeveste.nl
KUNST EN ZO (GRETA VERDUIN) - ALMERE	www.kunst-enzo.nl	KUP 11 LELYSTAD	www.kup-11.nl
VERENIGING ALMERE 2018 - ALMERE	www.verenigingalmere2018.nl	MUSEUM NAGELE – NAGELE	www.museumnagele.nl
DE NIEUWE BIBLIOTHEEK - ALMERE	www.denieuwebibliotheek.nl/agenda	MUZISCH CENTRUM – EMMELOORD	www.muzischcentrum.nl
FLOWLAND – ALMERE	www.flowland.nl	JONGEREN POPPODIUM - EMMELOORD	www.de-klos.nl
SCHUTZ ENSEMBLE - ALMERE	www.schutzensemble.nl	DE VERBEELDING – ZEEWOLDE	www.deverbeeldingzeewolde.nl
DE VOETNOOT, CREATIEVE ENERGIE– ALM	www.devoetnoot.nl	HOTEL VAN SAAZE – KRAGGENBURG	www.hotelvansaaze.nl
STICHTING BUITENSTAD - ALMERE	www.buitenstad.nl	NATUURMONUMENTEN – KRAGGENBURG	www.natuurmonumenten.nl
STAD EN NATUUR - ALMERE	www.stadennatuur.nl	DANSCENTRUM ARTISTIQUE	www.danscentrumartistique.nl
THEATERGROEP SUBURBIA - ALMERE	www.theatergroepsuburbia.nl	KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE	www.kunstindeopenbareruimte.nl
THEATERGROEP ONGEREMD - ALMERE	www.theatergroepongeremd.nl	KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE	www.flevolanderfgoed.nl/home/kunst.html
DE BONTE HOND - ALMERE	www.bontehond.net	DE GESCHIEDENIS VAN FLEVOLAND	www.flevolandbovenwater.nl
THEATERGEZELSCHAP VIS À VIS - ALMERE	www.visavis.nl	APOLLO ENSEMBLE	www.apollo-ensemble.nl
JEUGDTHEATER HET BLAUWE HUIS - ALM.	www.hetblauwehuis.nl	XL DE ATELIERS – DRONTEN	www.xldeateliers.nl
GOEDE REDE CONCERTEN - ALMERE	www.goederedeconcerten.nl/	KUNSTRAAD DRONTEN- DRONTEN	www.kunstraaddronten.nl
		FLEVOKU(N)STBOULEVARD	www.flevokunstboulevard.nl
		DRONTEN IN BEELD	www.dronteninbeeld.nl
		Galerie ART nivo - ALMERE	www.artnivo.nl
		HET KUNSTHUIS – ALMERE	www.hetkunsthuis.nl
		GALERIE ALOSERY - ALMERE	www.aloseryart.nl/applicatiePagina.php
		AIS ART – ALMERE	www.ais-art.nl
		BUREAU VOOR KUNSTPROJECTEN – ALMERE -	www.kunstprojecten.nl
		DO GALLERY - ALMERE	www.dogallery.nl
		KUNSTUIITLEEN – LELYSTAD	www.kunstuitleen-flevoland.nl
		KUNSTUIILEEN DE VESTE - LELYSTAD	www.atelierdeveste.nl
		KUNSTHUIS CALLIOPE – LELYSTAD	www.kunsthuiscalliope.nl
		HIVA OA ART GALLERY - LELYSTAD	www.hivaoa.nl
		GALERIE AAN DE AMSTEL - DRONTEN	www.aandeamstel.nl
SCHOUWBURG IN DRONTEN:	www.meerpaal.nl	KUNSTUIITLEEN – EMMELOORD	www.kunstuitleenemmeloord.nl
SCHOUWBURG IN ALMERE:	www.schouwburgalmere.nl	GALERIE KIK – EMMELOORD	www.galeriekik.nl
SCHOUWBURG IN LELYSTAD:	www.agora-lelystad.nl	GALERIE DE PAARDENSTAL - ESPEL	www.galeriedepaardenstal.nl
SCHOUWBURG IN EMMELOORD:	www.theater-voorhuis.nl		

Cunst